

АЛЛА КАЙДАШ

СТИЛІСТИЧНА НОРМА

Збірник вправ і завдань

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Алла Кайдаш

СТИЛІСТИЧНА НОРМА

Збірник вправ і завдань

Ніжин – 2023

УДК 811.161.2'38(075.8)
К15

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 7 від 26.01.2023 р.

Рецензенти:

Бойко Н. І. – професор кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, доктор філологічних наук;

Вакуленко Г. М. – доцент кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат філологічних наук

Кайдаш А. М.

К15 Стилістична норма: збірник вправ і завдань. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 115 с.

Навчальний посібник містить систему вправ і завдань, розроблену за всіма основними темами з лінгвостилістики. Мовний матеріал представляє як поетичні і прозові тексти української літератури, так і авторські напрацювання. Для вироблення навичок грамотного мовлення та письма в цифровому форматі подано QR-коди до тренувальних вправ.

Навчальне видання адресується студентам, учням закладів середньої освіти, усім, хто прагне підвищувати рівень грамотності, учителям для підготування до уроків української мови.

УДК 811.161.2'38(075.8)

© А. М. Кайдаш, 2023
© НДУ ім. М. Гоголя, 2023

ЗМІСТ

Тема 1. Стилїстика як наука	4
Тема 2. Характеристика функціональних стилїв української мови.....	19
Тема 3. Фоностилїстика	32
Тема 4. Лексична стилїстика. Стилїстичне використання синонїмїв, антонїмїв і паронїмїв.....	42
Тема 5. Лексична стилїстика. Стилїстичнї особливостї слїв їншомовного походження.....	45
Тема 6. Лексична стилїстика. Стилїстичне забарвлення лексики. Книжна й розмовна лексика.....	48
Тема 7. Лексична стилїстика. Стилїстична роль неологїзмїв ї застарїлої лексики	54
Тема 8. Фразеологїчна стилїстика.....	56
Тема 9. Стилїстичнї засоби словотвору.....	59
Тема 10. Стилїстична морфологїя. Стилїстичнї особливостї частин мови	62
Тема 11. Стилїстичний синтаксис. Синтаксичнї одиницї в рїзних стилях	70
Тема 12. Стилїстичнї фїгури	85
Тема 13. Стилїстичнї помилки та шляхи їх усунення	88
Тести	93
Вїдповїдї до тестїв	109
Лїтература	111

ТЕМА 1: СТИЛІСТИКА ЯК НАУКА

Завдання 1. Стилiстичний експеримент: виразно прочитавши запропонованi уривки, об'єднанi однiєю темою, пояснiть стилiстичну специфiку кожного з них.

ТЕКСТ 1

Нiч. На темно-синьому небi лупають зорi; мiсяць високо вплив, аж над головою стоїть, повний, блискучий; миготить, горить його ясне коло; тремтить та мліє серед прозорого повітря сизо-бiлуватий свiт. Ясні плями плигають по чорній землі; довгi тiнi вiд гiр та дерев протяглися вповодж, непримiтно ворущаються; глибокi яри задимiли, закурилися туманом. Тихо усюди – ані шерхне; невеличкий заморозок сковує вiтровi крила i осiдає на низах сiбною росою (Панас Мирний).

ТЕКСТ 2

Погiдна нiч лiтня у пiдгiрськiм краю.
О скiльки чарiв, скiльки в нiй краси!
Там далi гори-велетнi дрiмають,
Тут квіти, трави в перлах iз роси;
Лящать так дзвiнко солов'ї в гаю,
Чорнiють грізно бори та лiси,
Рiка шумить, бурлять холоднi, чистi води,
Таємна казка мов про дивний сон природи (І. Франко).

ТЕКСТ 3

То була тиха нiч-чарiвниця,
Покривалом спокiйним, широким простелилась вона над селом;
Прокидалась край неба зiрниця,
Мов над озером, тихим, глибоким, лебiдь сплескував бiлим крилом (Леся Українка).

Завдання 2. Визначте стилiстично забарвленi слова в тексті, з'ясуйте засоби виразностi.

Леся Українка

Осiнь

Рветься осiнь руками кривавими
до далекого сонечка любого;
кров на шатах препишних шарiється,
оксамит i парчу залива.

Так для сонечка осінь убралася,
мов цариця у свято врочистее,
все, що є на сім світі найкращого,
все збрала на пишний убір.

Але дні все коротшають, міняться,
гляне сонечко й знову захмариться...
Журить осінь-сухитниця сонечко,
бо нема в ній весняних надій.

Рветься осінь. Терни невидимії
їй все тіло поранили, змучили,
а вона розпачливо всміхається:
«Сонце, сонечко, глянь, я сміюсь!»

Заховалось за горами сонечко,
з гір повіяло холодом, вогкістю,
сиві хмари на небо насунули,
«Ось я йду!» – обізвалася зима.

Осінь шарпнула шати кривавії,
аж до ніг їй упали, розсипавшись,
непокрита, нічим не захищена,
застогнала: «Іди, бо вже час...».

Завдання 3. Стилiстичне спостереження: помiркуйте, якi слова надають мовленню художньої образности та виразности; чим досягається стилiстична довершенiсть контекстiв.

Л. Костенко

Дзвенять у відрах крижані кружальця.
Село в снігах, і стежка ані руш.
Старенька груша дихає на пальці,
їй, певно, сняться повні жмені груш.

їй сняться хмари і липневі грози,
Чиясь душа, прозора, при свічі.
А вікна сплять, засклав мороз їм сльози.
У вирій полетіли рогачі.

Дощу і снігу наковтався комин,
І тин упав, навіщо городить?

Живе в тій хаті сивий-сивий спомин,
Улітку він під грушею сидить.

І хата, й тин, і груша серед двору,
І кияшиння чорне де-не-де,
Все згадує себе в свою найкращу пору.
І стежка, по якій вже тільки сніг іде...

Завдання 4. Стилiстичне спостереження: порiвняйте прозовий i поетичний тексти, об'єднанi спiльною темою, iз стилiстичного погляду; схарактеризуйте мовнi засоби образностi й виразностi в них; зробіть висновки про спiльнi i вiдмiннi риси на стилiстичному рiвнi органiзацiї текстiв.

ВАРІАНТ 1

ТЕКСТ 1

По садах загуляли золоті падолисти, та ще срібне павутиння літає в повітрі, снує свою дивну пряжу над перелазами.

Стоїть лагідна пора бабиного літа, останні сонячні дні такі ласкаві, оповиті сріблястим мереживом, мрійним смутком, прощальним ячанням журавлів, що відлітають у вирій.

На городах уже зібрано гарбузи, викопано картоплю, зрубано капусту на грядках. Тільки де-не-де стоїть сухе соняшничиння та тихо шерехтить, нагадуючи про гарячі дні літа, коли цвіли вони жовтими решетами на городах, просіваючи сонячний пил (за І. Цюпою).

ТЕКСТ 2

В. Сосюра

Літо бабине

Літо бабине, бабине літо...

Серце чує осінні путі...

Хтось заплутав зажурені віти
в павутиння нитки золоті.

Листя слухає вітру зітхання
і згортає свої прапори.

На покірну красу умирання
сонце дивиться сумно згори...

В'януть, в'януть вуста пурпурові...

Але радість і в осені є!

В золоте павутиння любові
ти заплутала серце моє.

ВАРІАНТ 2**ТЕКСТ 1**

Хато, моя батьківська хато. Усім найкращим, що є в моїй душі, завдячую тобі, що навчила цінувати хліб і сіль, піднімати з підлоги ненароком випущену крихту. Ти навчила мене змалку поважати старих, шанувати батька й матір, бути терплячим, чесним і роботящим. Тиша над хатою, як уві сні. Сінешні двері навстіж відчинені, ніби запрошують мене переступити поріг, повернутися в минуле, поговорити з тобою, рідна батьківська хато (І. Цюпа).

ТЕКСТ 2

Хатонько-хато,
Весен багато
Тут промайнуло,
Як уві сні.
Хатонько-хато,
Мати і тато...
Тут моє свято –
Сонячні дні (Є. Товстуха).

ВАРІАНТ 3**ТЕКСТ 1**

Трохи далі стояв ліс. Чорний, недремний, він розбігся дуже широко, і до нього швидко й коротко слалася моя дорога.

Лист на дубах ще був цупкий, густий, зелений; він і не збирався спадати; берези тихо полум'яніли – знизу доверху, – і на жовтому тлі світлішав стовбур, біле гілля. Поодинокі ялини здіймалися зеленими смолоскипами – у їхні зелені душі майже не стукає осінь; їм цвісти в одну барву в різні пори року... Але що вони почувають зараз, коли тільки дуби бадьоряться, а інші дерева неохоче, поступово здаються перед ласкавою й лагідною жорстокістю жовтня?

У лісі повітря було цілющим, солодким, молодим. У лісі воно завжди молоде, свіже, що, здається, ти його п'єш, п'єш, а десь за мить почувеш, як воно тонко й радісно потріскує в тебе на губах, бо таке ламке й різке.

На лісових озерах, що проблискували крізь хащі, журно плавало листя... Поверхня тут нерухома, то й листя застигло, йому нікуди текти, – і тому здається, що воно назавжди вправлене в чорну живу гладь озера, що так воно й залишиться до наступної весни, коли на віття спурхнуть тихими зграйками наївні, безтурботні листочки (за Є. Гуцалом).

ТЕКСТ 2

Ліс зустрів мене як друга
горлиць теплим воркуванням,
пізнім дзвоном солов'їним,
ніжним голосом зозулі,
вогким одудів гуканням,
круглим циканням дроздів.
Ліс зустрів мене як друга
тінню від дубів крислатих,
смутком білої берези,
що дорожчий нам за радість,
кленів лапами густими,
сосни гомоном одвічним,
срібним шелестом осик (М. Рильський).

Завдання 5. Проаналізуйте, як створюються зорові образи в контекстах та яку стилістичну функцію вони виконують.

ТЕКСТ 1

Сині переливи, перламутру відблиск,
в мерехтливій зливі – яблуні квіт білий.

Багровіє луком сонце у блакиті,
злотить завірюху в яблуневім квітті.

Голубині хвилі і зелений вітер, –
тоне в небосхилі – яблуневе квіття.

Пелюстки кружляють і летять у безвість,
даленіють в згряях, наче білі мєви (В. Лєсич).

ТЕКСТ 2

Блукає осінь. Безгомінням
цвіте її очей блакить,
і у садах під вітром синім
багрянний плащ її шумить.

Вона мете сумні алеї,
де пада золото руде,
і важкогровий кінь за нею
на чорнім поводі іде.

Вже на квітках іней – не роси,
і недалеко вже до дня,
як сяде осінь жовтокоса
на чорногривого коня,

востаннє гляне на алеї
в диханні голоду й біди
і в даль поїде... А за нею
сніг замітатиме сліди... (В. Сосюра).

ТЕКСТ 3

Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить: – Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: – Дай нам тої втіхи!
Сади прекрасні, роси – як вино.
Ворони п'ють надкльовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно (Л. Костенко).

**Завдання 6. Ознайомтеся із сонетом Артюра Рембо «Голо-
сівки» в перекладі Г. Кочура; поясніть, які колористичні асоціації
викликають у вас голосні звуки, а з якими кольорами асоцію-
ються приголосні; спробуйте пояснити розбіжності в асоціатив-
ному сприйнятті забарвлення звуків різними людьми.**

А чорне, біле Е, червоне І, зелене
У, синє О, – про вас я нині б розповів:
А – чорний мух корсет, довкола смітників
Кружляння їх прудке, дзижчання тороплене;

Е – шатра в білій млі, списи льодовиків,
Ранкових випарів тремтіння незбагненне;
І – пурпур, крові струм, прекрасних уст шалене,
Сп'яніле каяття або нестримний гнів;

У – жмури на морях божественно-глибокі,
І спокій пасовищ, і зморщок мудрий спокій –
Печать присвячених алхімії ночей;

О – неземна Сурма, де скрито скрегіт гострий,
Мовчання Янголів, Світів безмовний простір,
Омега, блиск його фіалкових Очей.

Завдання 7. Виразно прочитайте тексти. Доведіть, що вони є зразками високого стилю.

ТЕКСТ 1. Як хмара, що несе громовицю, тиха й біла сунула лава Святовидових жерців княжим дідинцем. Водслав, верховний жрець, взяв із собою численний супровід навмисне:

– Най бачить князь Аскольд-Миколай, що нова віра грецька не зменшила давньоколишньої горливості. Ще стоять на висотах Київських і Перун Срібноголовий, і Святовидова святиня пишна під охороною трьох соток мужів певних, збройних, комонних. Вони і день-денно, ніч-нічно почесну сторожу при храмі держать (Наталена Королева, повість «Легенди старокиївські»).

ТЕКСТ 2. Пречиста вода великої Ріки мого народу! Се її цілюща волога оповила, омила мене, її вічно дівоча українська ласка і бездоганна чистота її багато щедрих фарб.

М'яка тепла вода її оповила мою душу, очистила від журби і скорбот, повернула до краси. І став я тим, для чого родила мене Мати моя, добрим і радісним. Вона наповнила серце моє любов'ю, миром, щастям. І я благословлятиму тепер усе життя чисті її береги, і плескіт ласкавий її хвиль, і синє небо в її водах ніжних, теплоту материнсько-дівочу, святу від кожного дотику її рідної води до мене (О. Довженко).

Завдання 8. Проаналізуйте специфіку ідіостилю письменника

ТЕКСТ 1.

Михайль Семенко

Місто
Осте сте
бі бо
бу
візники – люди
трамваї – люди
автомобілібілі
бігорух рухобіги
рухливобіги
berseus кару
селі
елі
лілі
пути велетні
димув сталь
палять

пах
 пахка
 пахітоска
 дим синій
 чорний ди
 м
 пускають
бензин
 чаду жить
 чаду благать
 кохать кахикать
 життєдать
 життерух
 життебе-
 нзин
 авто
 трам

* (berceus – колискова (фр.)).

ТЕКСТ 2.

Микола Бажан

Цирк
 Скок ЕКСЦЕНТРИКИ
 СКОК
 перекувирк
 все-таки
 геть трико
 НОГИ ВИЩЕ ГОЛОВИ
 ВСЯКІ секи тюкань
 Карком втру.
 викликаю тільки гру,
 ТІЛЬКИ трюк,
 з смерковим какаду
 в трик-трак
 прийду
 б е з б р ю к
 а так
 ЦЕ ГРА
 ЦЕ ТРЮК
 не тік аттак.
 Вибрик
 Карабкається вибрик

по линві на дах сердець.
теліпається душ колібрі
далеко десь.

ВИБРИК

тільки вибрик
тільки ляльки ки-ки-мор
пікантна весна, мов сир брі
і диктові жмихи з блох.
підтюпцем
гоп-са-са
серце лицаря
дзенькоти ляпаса
скоками
шпіцами
гикати, окати.

ТЕКСТ 3.

Ігор Калинець

приходжу пригадати
що гаї калинові
корова язиком злизала

цвіте калинова бутафорія
по театральних закамарках

приходжу пригадати
що від одкровення
калинової сопілки
кров стигне

а нам не до суму
за гонорарну суму

приходжу пригадати
що у капсулах ягід
заморожена енергія
моєї гіркоти

що буде
як визволю її

приходжу пригадати
що останнього вінка
останній із сосюр
зодяг у домовину

збіглися чорносотенні
києви
що воно таке є

а воно калина
моя батьківщина

а я її калинець

ТЕКСТ 4.

Василь Діденко

На долині туман

На долині туман,
На долині туман упав,
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав.
По стежині дівча,
По стежині дівча ішло,
Тепле літо в очах,
Тепле літо в очах цвіло.

На долині туман,
На долині туман упав,
Білі ніжки в росі,
Білі ніжки в росі скупав.
Попід гору дівча,
Попід гору дівча ішло,
Мак червоний в село,
Мак червоний в село несло.

За дівчам тим і я,
За дівчам тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав.

Завдання 9. Визначте тип мовлення (розповідь, опис, роздум), свою думку аргументуйте.

ТЕКСТ 1. Недалеко од Богуслава, коло Росі, у довгому покрученому яру розкинулось село Семигори. Яр в'ється гадюкою між крутими горами, між зеленими терасами; од яру на всі боки розбіглись,

неначе гілки дерева, глибокі рукави й поховались десь далеко в густих лісах. На дні довгого яру блищать рядками ставочки в очеретах, в осоці, зеленіють левади. Греблі обсажені столітніми вербами. У глибокому яру ніби в'ється оксамитовий зелений пояс, на котрому блищать ніби вправлені в зелену оправу прикраси із срібла. Два рядки білих хат попід горами біліють, неначе два рядки перлів на зеленому поясі. Коло хат зеленіють густі старі садки.

На високих гривах гір кругом зеленіє старий ліс, як зелене море, укрите хвилями. Глянеш з високої гори на той ліс, і здається, ніби на гори впала оксамитова зелена тканина, гарно побгалася складками, позападала у вузькі долини тисячами оборок та жмутів. У гарячий ясний літній день ліс на горах сяє, а в долинах чорніє. Над долинами стоїть сизий легкий туман. Ті долини здалека ніби дишать тобі в лице холодком, лісовою вогкістю, манять до себе в тінь густого старого лісу (за І. Нечуєм-Левицьким).

ТЕКСТ 2.

Річка Либідь

Річка Либідь пішла від сліз Либіді, дочки якогось київського князя. Вона була чудова, як майське сонце. З усіх країв світу з'їжджалися молоді лицарі, князі й королевичі просити її руки. Та княжна й знати, й чути не хотіла про весілля. «Не піду, та й годі!» – казала вона всім.

Лицарі й королевичі хотіли звабити княжну своїм багатством, хоробрістю; не один поклав голову, щоб сподобатися, та ніщо не помагало. Королевичі порадилися між собою, здвинули плечима, припоясали булатні мечі, сіли на своїх вірних коней і роз'їхалися.

Пусто й сумно зробилося в княжому палаці: не стало хоробрих лицарів, ні прекрасних королевичів. Княжна, як горличка в клітці, сиділа в своєму опустілому теремі; може, й хотіла б, щоб хтось приїхав, та ніхто не показувався.

Прошло так кілька літ. Помер князь, настав другий. Княжна мусила вибратись із палацу. Вона побудувала собі хатку за Києвом на горі й жила в ній одним-одненька. Сумним-сумним було молодій дівчині чернече життя. Дні й ночі вона плакала. З цих сліз і пішов струмочок, який і називається Либіддю. Гора, на якій жила княжна, зветься тепер Дівич-Горою (із кн. «Героїчний епос українського народу»).

ТЕКСТ 3. Коли людині скоро сповнюється двадцять два, а дими течуть, а слава поета ще тільки в мареві мариться, є над чим замислитися. Двадцять і два, а ще нічого не зроблено для безсмертя! Щось подібне нібито вигукнув колись Юлій Цезар у дні своєї молодості. І хоч було то в суворому Римі, а не на цій лагідній, поетичній Зачіплянці, та виникають, певне, у людей і через тисячоліття такі

настрої, які вже колись були та когось непокоїли. Справді, що встиг зробити? Що встиг збагнути у своєму двадцятидвохрічному світі? Де поема твого життя? Поема трагізму, поема нездоланності духу, але якими словами-карбами її накарубувати? Якими вони будуть – поеми майбутнього? Алгоритми замінять музику слова? Математичні фантазії, може, стануть там надихати співців? Як шалено, із швидкістю сновидінь, пролітає час! Не такий уже й довгий вік мистецтва, витвореного людиною. Тридцять чи сорок тисяч років тому невідомий митець при відблисках вогнища зробив у своїй печері перші контури мамонтів, на яких він удень полював... Після того була Нефертіті, був Парфенон, була Мона Ліза... І тепер ось бачиш сучасний модерний витвір, де безладною купою перемішалися людські вуха, очі, носи, а на зміну гармонії виступив хаос, на зміну фарбам Рафаеля приходять консервна бляшанка й мавпа з квачем... Невже дух людський вичерпав себе? Чи це тільки криза минуща, після якої ще буде в мистецтві і юність, і весна, і сонячна гармонія нових ліній, нових барв? (за Олесем Гончаром).

Завдання 10. Окресліть колорит текстів (розмовності, ласкавості, іронічності, фамільярності, інформативності, пісенності, фольклорності, офіційності, урочистості тощо), доведіть свою думку, зацентрувавши на мовних засобах.

ТЕКСТ 1. До озера ви підходите вже тоді, коли качки «повиключали мотори», почистили зуби, зробили на ніч фізкультурну зарядку з холодним обтиранням і, поклавши на водяні лілеї голови, полягали спать... (Остап Вишня).

ТЕКСТ 2. Вечір потроху підмішувався у день. Закоцюбла земля, залякла, з слідами бичачих ратиць, незагоєними рубцями з-під коліс та геть-чисто пошпортала на Карповому подвір'ї його дерев'яною ногою – тепер у нього один слід людський, а другий казна-що, як у молодого лшати. Куди б не пішов, то жінка знайде по сліду.

Лежить земля, наче б віспою побита. Вже не має моці розправитись, бо мороз у тіло в'ївся. Від того навіть підгніла Марфина ворітня вже не хилитається, як п'яний Тодір за неї хапається, коли додому клигає.

А вдосвіта птахи від землі в небо тікали. Не звикли такою бачити, пекло в очах, поривалися шукати загубленої землі. Шукали її в небі. Потім, приплющуючи очі, втомлено сідали на пухкий і податливий сніг, на якому їхні ноги випікали мережива з хрестиків (В. Яворівський).

ТЕКСТ 3.

В. Симоненко

Лебеді материнства
Мріють крилами з туману лебеді рожеві,
Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.

Заглядає в шибу казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї за плечима.

Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати,
Не пущу тебе колиску синову гойдати.

Припливайте до колиски, лебеді, як мрії,
Опустіться, тихі зорі, синові під вії.

Темряву тривожили криками півні,
Танцювали лебеді в хаті на стіні,

Лопотіли крилами і рожевим пір'ям,
Лоскотали марево золотим сузір'ям.

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.

У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.

Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.

Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.

І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі,

Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

ТЕКСТ 4. Проводжала за ліси, за оврут, сльози не втирала. Падали на трави перли дівочі, і стежка вздовж росами яснилась. Скільки сказати треба – від дум серце обважніло, а слово на уста не йде – одні очі розмовляють-горюють (М. Стельмах).

ТЕКСТ 5. Найперше – з'явиться доладна, круглесенька й свіженька, як щойно спечений пампушок, пані Марія Грицак. Хоч ми її нарекли «Півнем» – а за те дражнимо «Півнем», бо вона завжди зривається з постелі вдосвіта – і рипається, вибігаючи і забігаючи у хату, і все никає надворі або товчеться в коридорі, шльопаючи пантофлями, як домовик шалений. А буває, ще й стане своїм писклявим голосом спозаранкову тишу розрізувати – то вона годує бродячих котів і ото їм для більшого апетиту щось приговорює (Микола Понеділок).

ТЕКСТ 6. Добровільна, запопадлива, полохлива самоцензура боязко кладе на редакційний стіл таке вилущене й заслинене слово, що офіційній цензурі й робити вже нічого, але вона все одно його довилущує. Слово як під пресом, а кричить, що вільне! (Б. Харчук).

ТЕКСТ 7.

Коли мене запитують: «Народу
чи зможеш прислужитись, як і де?» –
мовчу: на ясні зорі, тихі води
хай випадкове слово не впаде... (В. Підпалій).

ТЕКСТ 8. І думка така: поет повинен бути людиною. Такою, що, повна любові, долає природне почуття зненависті, звільнюється од неї, як од скверни. Поет – це людина. Насамперед. А людина – це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а – робив би коло землі (В. Стус, «Двоє слів читачеві»).

Завдання 11. Проведіть стилістичне спостереження: знайдіть мовні засоби експресивності, образності й оцінності в тексті; зробіть висновки щодо належності тексту до експресивного стилю.

Т. Шевченко

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонька,
Явор молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та попід горою.
Хлюпоцуться качаточка
Помеж осокою.
А качечка впливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Тече вода край города.
Вода ставом стала.
Прийшло дівча воду брати,
Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадितись, кого б то їм
Своїм зятем звати?

ТЕМА 2: ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Завдання 12. Визначте мовні засоби створення тексту художнього стилю.

Першої зелені хлюпнуло – усміхнулися юною травичкою луги, наче ніжним димком узялися. І той димок де яскравіший, зеленіший, а де ледь-ледь тримається, ось дмухне вітер – і звіє; а де ще й торішня трава сіріє, і з-під неї лише бліді шпичаки встигли вистромитися... У тихих та ласкавих берегах лежить став, тремтить на поверхні студена голубизна неба. Ще не проткнулися з води ні очерет, ні рогіз, і став видається пустельним, непривітним, і крижаним подихом несе від нього.

Ясним зеленим пухом укрилося вербове гілля, і гілочки полагіднішали й подобришали, немов тихенько радіють, немов по-своєму всміхаються. Кожна верба – мов зелена хмара пуху, що її тримає вкупі якась дивовижна сила, ось-ось він розлетиться, уже й почав падати по пушинці-другій. І не хочеться вірити, що мине кілька днів – і цей вербовий пух перетвориться на листя, воно потемнішає, здаватиметься не таким легким, і вже верби не ввижатимуться хмарами, що посідали на землю, а просто – весняними деревами, та й годі (за Є. Гуцалом).

Завдання 13. Знайдіть риси наукового стилю.

Різноманітні проблеми, що стосуються походження слов'янських народів та їхніх мов, уперше почали розробляти лінгвісти переважно на основі свідчень стародавньої писемності і з кінця минулого століття досягли в цьому видатних успіхів завдяки утвердженню в мовознавчих дослідженнях порівняльно-історичного методу з його величезними можливостями. Особливу увагу лінгвістів привернув давньоруський період, протягом якого формувалися численні діалектні риси у фонетиці, в акцентології, граматиці, словотворі, лексиці й стилістиці, які на кінець XII ст. стали розрізнявальними ознаками окремих східнослов'янських мов (із монографії Григорія Півторака «Українці: звідки ми і наша мова»).

Завдання 14. Знайдіть мовні засоби публіцистичного стилю.

Барон П'єр де Кубертен

У сім'ї художника з давнього роду де Кубертена 1 січня 1863 року народився син П'єр, який згодом став відомим усьому світові. Дитинство хлопчик провів у маєтку матері – старовинному замку Мервіль. Захоплювався читанням, музикою, любив їздити верхи, фехтувати й плавати.

Після навчання в коледжі Святого Ігнатія наперекір волі батьків, які готували сина до воєнної академії, П'єр вступив до Паризького університету, який закінчив бакалавром мистецтва, науки й права. Потім продовжував здобувати освіту у Вільній школі політичних наук у Парижі, де вивчав французьку філософію, історію англійської освіти. Великий вплив на П'єра здійснив у той час отець Карон, професор риторики, який викладав грецьку мову, історію Римської імперії та багато розповідав про давні Олімпійські ігри.

Глибоко вивчаючи життя та культуру Стародавньої Греції, барон де Кубертен усе більше переконувався в тому, що необхідно повернути спорт у систему виховання дітей. Тому барон починає створювати власні принципи спортивної педагогіки, серед яких важливе місце належало положенню про необхідність спортивних ігор.

Кубертен організовує Лігу фізичного виховання, а згодом – Комітет пропаганди фізичного виховання.

За словами барона, ідея відродити Олімпійські ігри виникла в нього 30 серпня 1887 року після публікації статті, у якій він звернув увагу французів на необхідність усебічної фізичної підготовки дітей у школах.

Поставивши високу мету, Кубертен заглиблюється в усе, що стосується Олімпійських ігор: міфи й легенди, історичні записи, малюнки на амфорах. Він навіть здійснив поїздку до Давньої Олімпії, де блукав серед руїн античного стадіону та уявляв картини спортивних змагань.

25 листопада 1892 року на ювілеї Французького атлетичного союзу П'єр де Кубертен офіційно запропонував почати нову еру олімпізму.

На конгресі в Сорбонні було визначено провести перші ігри сучасності за два роки в Афінах. Відразу ж було створено Міжнародний олімпійський комітет, генеральним секретарем якого став Кубертен. Конгрес затвердив розроблену бароном Олімпійську хартію – основні правила та положення МОК, у якій, зокрема, було затверджено ключовий олімпійський принцип: переможців відзначати не грошовими призами, а почесними нагородами.

Рішення Паризького конгресу провести першу Олімпіаду сучасності в Афінах населення Греції сприйняло з радістю. Але влада

не виділила коштів, тому барон змушений був звернутися до грецького принца Костянтина, який допоміг створити спеціальну комісію, що збирала кошти у фонд підготовки Олімпіади від населення. Греки з радістю відгукнулися, і незабаром був відновлений давній олімпійський стадіон.

6 квітня 1896 року на Мармуровому стадіоні король Греції Георг I у присутності вісімдесяти тисяч глядачів оголосив відкриття Олімпійських ігор сучасності. Успішне проведення Олімпіади дозволило відродити олімпійську ідею (за матеріалами газети «Спорт. Сьогодні»).

Завдання 15. Знайдіть мовні ознаки розмовного стилю.

1. Вже давно йому минула сімдесятка, а він ще й досі до церкви пішки ходить (Микола Понеділок). 2. У кожух такенний вдіта Бабця біла йде – зима (Л. Куліш-Зіньків). 3. Висне небо синє, Синє, та не те; Світе, та не гріє Сонце золоте (Я. Щоголів). 4. Ліньки Миколці підмітати, а що поробиш? (Я. Мазур). 5. Микола тихо промовив: – А бодай тобі заціпило! Кричить, мов скажений, наче нам позакладало вуха! (І. Нечуй-Левицький). 6. Будував Миронгрес (це під Дебальцевим) і зажив, сказать, саможібною житухою (Григір Тютюнник).

Завдання 16. Знайдіть риси офіційно-ділового стилю.

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України – національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України (стаття 20 Конституції України).

Завдання 17. Знайдіть риси конфесійного стилю.**Притча про сіяча**

І знову почав Ісус навчати біля моря. І зібралось до Нього багато людей, так що Він Сам, увійшовши до човна, перебував на морі, а весь натовп був край моря, на землі. І навчав їх багато притчами і казав їм у Своему навчанні: Слухайте! Ось вийшов сіяч сіяти. І коли сіяв, одне зерно впало край дороги, і налетіли птахи та визбирали його. А друге впало на кам'янистий ґрунт, де не було достатньо землі, і відразу зійшло, бо земля була неглибока. А як сонце піднялося – зів'яло і, не маючи коріння, засохло. А інше впало між терня, тож виросло терня і заглушило його, і воно не дало плоду. Ще інше впало на добру землю, зійшло, дало паросток та росло; і принесло врожай – одне в тридцять, одне в шістдесят, а одне в сто разів. І сказав: Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає! А коли Він залишився Сам, ті, що були з Ним разом з дванадцятьма, запитали Його про ці притчі. І Він відповів їм: Вам дарована таємниця Царства Божого; а тим, зовнішнім, усе роз'яснюється в притчах, щоб, дивлячись, бачили – і не побачили; слухаючи, чули – і не зрозуміли; щоб вони не навернулися, аби [їхні гріхи] були прощені! І каже їм: Невже ви не зрозуміли цієї притчі? А як же зрозумієте всі притчі? Сіяч сіє слово. Ось ті, що при дорозі, де сіється слово; як тільки почують, негайно ж приходить сатана і забирає слово, посіяне в них. А ті, що на кам'янистому ґрунті посіяні, коли почують слово, то відразу з радістю приймають його, але не мають у собі кореня і нестійкі, як настануть утиски або переслідування за слово, вони відразу спокушуються. А інші є ті, що посіяні в тернях: вони чують слово, але приходять клопоти віку й омана багатства та інших бажань, заглушують слово – і воно лишається без плоду. А ось ті, що посіяні в добру землю: вони чують слово та приймають, і приносять урожай – один у тридцять, один у шістдесят, один у сто разів! (із кн. «Ісус та Його життя»).

Завдання 18. Порівняйте два листи Лесі Українки – до матері та до В. М. Гнатюка; знайдіть у них ознаки епістолярного стилю; з'ясуйте спільні і відмінні риси у відповідності до різновиду листування.

ТЕКСТ 1.

11 (23) лютого 1900 р. Петербург

Люба мамочко!

Вчора не писала я сама, а попросила Лілю написати одкритку, бо так утомилась тряскою в вагоні і приглушилась безконечною їздою в санках з вокзалу на Петерб[урзьку] сторону, що зовсім не в стані була писати. Ще й тепер голова трохи шумить, та то вже пусте. Сама

не знаю, чого я так утомилась, бо їхала всього сутки з Мінська сюди і весь час то спала, то лежала, бо дуже просторо було. В Мінську я пробула три дні, бо раз, що перший, а почасти і другий день ще була дуже втомлена і не хотілось їхати далі, поки зовсім не відпочину, а по-друге, С[ергій] К[остянтинович] дуже просив лишитись ще на день, і мені не хотілось робити йому прикрості... <...> С[ергій] К[остянтинович] передавав багато привітів і поклонів тобі і всім нашим. Він запевняє, що дуже поправивсь після санаторії, але вид у нього страшно чахоточний, сливе не може ходити пішки і втомляється од всього страшенно. <...>

Тут я ще мало що бачила, хоч і проїхала цілий Петербург. <...> У Лілі хатка гарненька і досить вигідна. Лілея приймає мене дуже гечно.

Ну, бувай здорова! Ліля підганяє, щоб уже йти обідать. Тебе, папу і всіх міцно цілую.

Твоя Леся

ТЕКСТ 2.

30 січня (11 лютого) 1900 р. Київ

Високоповажаний добродію!

Вчора я зовсім несподівано через люди довідалась, що мій «Атта Троль» вже друкується у «Віснику», але ж ні «Вісника», ні мого перекладу не бачила. Редакція сього шан[овного] журналу, де я маю честь вважатися постійною співробітницею, певне, чекає, аж я пошлю передплату, і через те мені книжок не посилає. Через великі клопоти, що були остатніми часами в нашій родині, нам не було часу подумати про посилку грошей на журнали, але тепер в[исоко]пов[ажана] редакція може бути певна, що ми не забаримось вислати передплату, отже, чи не буде ласкава прислати мені негайно хоч ті книжки, де уміщений мій переклад, бо, якщо він має вийти потім окремою відбиткою, то я конечно хтіла би переглянути перший друк, чи нема там чого до поправки.

<...>

Будьте ласкаві відповісти мені на моє ще зовсім давнє запитання, як же буде з перекладами д. Стависького, що мали видаватися вкупі з моїм «Атта Тролем»? Чи маю послати Вам його переклад драми Гейне «Раткліф», що маю у себе? Де і як будуть друкуватись його балади [я хотіла, щоб вони були видані вкупі з «Атта Тролем»] (з Гейне теж), що він лишив у Львові, бувши там навесні? Ми з д. Ставиським здавна в літературній спілці по перекладах з Гейне («Атта Троля», «Раткліфа» etc. ми редагували спільно), і спілки сеї я не мала на меті розривати, зібравшись видавати далі свої переклади. Зробіте мені велику приємність, коли відпишете негайно на сі мої

питання, бо 4 (16) лютого я виїжджаю до Петербурга, де буду бачити д. Ст[ависького], то могла б йому дати якесь пояснення, як стоїть справа з видаванням його праці.

<...>

Ще майте ласку послати <...> 1 прим. «Думи і мрії» (ще, бо давніший отримали, спасибі Вам), 1 прим. «На крилах пісень» і 1 пр. «Книга пісень Гейне». Напишіть, скільки Вам коштувала пересилка тих книжок, що досі Ви на моє жадання посилали, то я з охотою верну кошти. А за клопіт прошу вибачити і прийняти щиру дяку від поважаючої Вас

Л. Косач

Завдання 19. З'ясуйте стиль і підстиль тексту, свою думку аргументуйте.

ТЕКСТ 1. Експресивна й загадкова Оксана Забужко – одна з найпопулярніших і найуспішніших українських письменниць. Її вірші та романи перекладені багатьма мовами світу й надруковані за кордоном. Причому творчість пані Оксани зацікавила таких відомих і талановитих перекладачів, як, наприклад, суперпрофесіонал Ріта Кіндлерова. Наприкінці минулого року Оксана Забужко, разом із нашими земляками Юрієм Мушкетиком та Андрієм Кокотюхою, отримала почесну відзнаку «Золотий письменник України», якою нагороджені літератори, чиї книжки користуються найбільшим попитом у нашій державі. Також пані Оксана – лауреат Міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя «Тріумф», заснованої на Придесенні, – її нагороджено за визначний внесок в українську літературу (Світлана Брагінець, «Деснянська правда», 7 березня 2013 року).

ТЕКСТ 2. На початку створив Бог небо і землю. Земля ж була безвидна і порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий носився над водою.

І сказав Бог: нехай буде світло. І стало світло. І побачив Бог світло, що воно добре, і відокремив Бог світло від темряви. І назвав Бог світло днем, темряву ніччю. І був вечір, і був ранок: день перший.

І сказав Бог: нехай буде твердь посеред води, і нехай відділяє вона воду від води. І стало так. І створив Бог твердь, і відокремив воду, що під твердю, від води, що над твердю. І стало так. І назвав Бог твердь небом. І побачив Бог, що це добре. І був вечір, і був ранок: день другий (із Біблії).

ТЕКСТ 3.

О. Довженко – до П. Довженко й М. Довженка.

Здрастуй, сестро, здоров, брате!

... Напишіть мені, рідні мої, і прийміть від мене обоє мій теплий братський привіт і найсвітліші побажання. Хлопчиків вітайте. Любіть їх обоє, товаришуйте з ними, щоб і вони любили Вас весь вік. Життя таке коротке. Поспішайте творити добро. Я тут в Каховці один з найстаріших людей. Мені сумно часом, а більше радісно. Круг мене всі, куди не глянеш, молоді. [...] Щось дорогоцінне приносить мені життя на низовім березі Дніпра. Багато думаю і почуваю, записую і годен вже вповні писати не тільки що сценарій, а велику книгу. І, пройнявшись любов'ю до молодого народу, багатію душевно й розумово і добрим роблюся...

Коли прийде час мені повертатись додому, я все зроблю, аби заїхати до Вас.

Будьте щасливі.

[...]

Ваш Саша.

ТЕКСТ 4. «Кам'яний ліс» у донецьких степах – хоча й рідкісне, проте не єдине місце у світі. Шари породи виходять на поверхню землі й оголюють скам'янілі стовбури на всіх континентах у багатьох країнах. Аналогічні релікти знайшли в пустелях Монголії й Північної Америки. Їх можна спостерігати й на грецьких островах, і в Єгипті, і в Судані. І скрізь ці унікальні пам'ятки історії Землі є національним надбанням держави, знаходяться під її охороною. ... А в Південній Америці й Австралії і сьогодні ростуть вічнозелені араукарії з гострим пласким листям, лускатою корою й плодами-шишками, які придатні для харчування. Але таких дерев на планеті налічується дуже мало (з енциклопедії).

ТЕКСТ 5. – Ну що ж, – сказав він Нечипоренку, – пишаюся тобою, Юро. Ти, може, і забув уже про свого вчителя, але я ще пам'ятаю, як будив тебе вдосвіта і вкладав у твої втомлені руки смичок. Ти тепер лауреат, відомий музикант, але все ж я твій учитель, і ти мусиш ще раз, можливо, востаннє, позмагатися зі мною перед людьми, серед яких я прожив усе життя. Ми будемо грати з тобою разом. Згода?

– Звичайно, – відповів йому Нечипоренко. – Як ви скажете, так і буде, Григорію Матвійовичу (за П. Загребельним).

ТЕКСТ 6. Ранок народився в росах, у зелених буйнощах левад. Увесь край засвітився соняшниками, що могутньо розвертаються своїми тугими коронами для цвіту. Картоплі по пояс. Прядива в балках

густі, непролазні. Усе буяло, усе наливалось життєвою силою в цю благодатну пору раннього літа. Здавалося, земля тут прагне нестримно виявити всю свою щедрість, силу родючості, порадувати людей усім найкращим, що тільки може їм дати. Цвітуть картоплі, і мак по них цвіте. Соняшник вигнався під стріху, і кручені паничі по ньому в'ються. Левади ваблять холодками зеленими, водою ставків блищать, розкидаються на півбалки шатрами верб, яворів, кущами калини (за О. Гончаром).

ТЕКСТ 7.

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про видавничу справу
Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 7 лютого 2002 року N 3047-III,
від 15 травня 2003 року N 762-IV ...

Цей Закон визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи.

Відповідно до Конституції України цей Закон покликаний сприяти національно-культурному розвитку українського народу, громадян України всіх національностей, утвердженню їх духовності та моралі, доступу членів суспільства до загальнолюдських цінностей, захисту прав та інтересів авторів, видавців, виготовлювачів, розповсюджувачів і споживачів видавничої продукції.

Завдання 20. Поясніть, у чому полягає стилістична особливість текстів.

ТЕКСТ 1. Новим вибухом в родині письменників та у видавництві був вихід з друку невеликого збірника поезій Володимира Сосюри. Ця тоненька книжечка, сторінок на 80, з білою обкладинкою, на якій червоними мальованими літерами стояла назва «Серце», наробила авторові й видавництву багато клопоту. Не пригадую, хто перший підняв тривогу з приводу її змісту, але її відразу було skonфісовано. А за кілька днів були скликані відкриті партійні збори партосередку письменників у видавництві «ЛіМ», де дозволено було бути присутнім й безпартійним. Але на цьому «судилищі» судили не редакторів та в-во, навіть не політредакторів, які дали візу на друк, а самого автора, Володимира Сосюру (Дмитро Нитченко, із книги спогадів «Від Зінькова до Мельборна»).

ТЕКСТ 2. Роман «Карбід» Андрія Любки потрапив у півфінал центральноєвропейської нагороди «Angelus».

Цьогоріч «Карбід» став єдиною українською книгою, що потрапила до півфіналу. Список фіналістів журі оголосить у жовтні. Раніше повідомлялося, що книжки трьох українських письменників номіновано цьогоріч на Літературну нагороду Центральної Європи «Angelus». Серед номінантів, крім Андрія Любки, були Василь Махно й Олексій Чупа. Журі цьогорічного «Ангелуса» очолив український критик, публіцист і журналіст Микола Рябчук.

«Angelus» – літературна відзнака, яку вручають з 2006 року за найкращу прозову книгу, опубліковану польською мовою.

Лауреатом може стати письменник, який походить із Центральної Європи. Відзнаку вручають у Вроцлаві (Інтернет-видання «Українська правда» // <http://life.pravda.com.ua/culture/2017/08/18/225956/>).

ТЕКСТ 3. Тотем, по-перше, антропозооморфний (поєднує риси людини й тварини). Зв'язок певної тварини з людською сутністю підкреслюється передусім ідеєю трансформації (перетворення) людей у тварин. Такими, зокрема, є міфи про *коней* (у яких бог війни Тур перетворив розумне плем'я Панів), *ведмедя* (який походить від людини), *собак* (перетворене плем'я мисливців), про *зозулю* (у неї перетворилася жінка, яка за вбивство свого чоловіка заклята не мати подружньої пари), про *жабу* (перетворений Мокошею ледачий чоловік), про *вовків* (перетворене Перуном плем'я варварів-готів, які хотіли зробити з добричів, що мешкали в степах Оріани, своїх воїнів). Таким чином, як бачимо, у текстуальній структурі самих міфосюжетів виявляється морально-настановчий аспект, пов'язаний імпліцитно за семантикою із функцією покарання за негідні вчинки чи негативні якості (*зозуля, жаби, вовки*) або ж із функцією захисту, порятунку, які можливо здійснити, лише набувши зооморфного вигляду (*коні, ведмідь, собаки*).

По-друге, тотемічні образи можуть виступати в теоморфному вигляді. Такими в українській міфосвідомості є образи *Сокола* (Першоптаха і Першобога світу, у якого перетворювався Род) та *Білого Лебедя* (у якого перетворювався Білобог).

По-третє, тотеми можуть походити з уявлень про важливість чи необхідність певного предмета, речі чи явища. Таким чином у давньоукраїнській міфосвідомості утворилися тотемічні образи таких тварин, як *коза* (функціональну значущість якої підкреслено в різдвяно-новорічній обрядовості), *корови* (перетворені під час посухи Дажбогом прихилені до землі хмари, із яких потекли молочні ріки, що напоїли людей і все живе на землі).

Існування тотемічних зоосемічних образів у міфологічній свідомості давніх українців тісно пов'язане із особистісно зорієнтованим ставленням мовців до позначуваних об'єктів міфосвіту. Чітко виділяється група міфонімів із позитивною конотацією: *коні, ведмідь, собаки, коза*. Позитивне емоційно-оцінне ставлення до позначуваних цими лексемами об'єктів міфологічної свідомості пов'язане з переосмисленням значення й сутності цих тварин на метарівні мислення (зокрема, їх позитивна функціональна роль у житті людини): *Сокіл* – зоонім пов'язаний із фольклорними уявленнями про значущість цього птаха; *Білий Лебідь* – позитивна конотація виявляється як імпліцитно (семантика корисного птаха), так і експліцитно (означення білий містить позитивне емоційно-оцінне забарвлення, виражене імпліцитно, як символічний образ чистоти, добра тощо). Міфозооніми на позначення таких тварин, як *зозуля, жаби, вовки*, містять негативну конотацію, яка пов'язана з уявленнями давніх українців про цих тварин (із канд. дис. А. Василенко).

ТЕКСТ 4

Отче наш, що є на небесах!
Нехай святиться Ім'я Твоє.
Хай прийде Царство Твоє,
нехай буде воля Твоя
як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам сьогодні.
І прости нам провини наші,
як і ми прощаємо винуватцям нашим.
І не введи нас у спокусу,
але визволи нас від лукавого.
Бо Твоє є Царство, і сила, і слава
навіки. Амінь.

ТЕКСТ 5

Лукаш

Березу ти сестрою називаєш?
Хто ж ти така?

Мавка

Я – Мавка лісова.

Лукаш

(не так здивовано, як уважно придивляється до неї).
А, от ти хто! Я від старих людей
про мавок чув не раз, але ще зроду
не бачив сам.

Мавка

А бачити хотів?

Лукаш

Чому ж би ні?.. Що ж, – ти зовсім така,
як дівчина... ба ні, хутчій, як панна,
бо й руки білі, і сама тоненька,
і яюсь так убрана не по-наськи...
А чом же в тебе очі не зелені?

(Придивляється).

Та ні, тепер зелені... а були,
як небо, сині... О! тепер вже сиві,
як тая хмара... ні, здається, чорні,
чи може карі... Ти таки дивна!

Мавка

(усміхаючись).

Чи гарна ж я тобі?

Лукаш

(соромлячись).

Хіба я знаю?..

Мавка

(сміючись).

А хто ж те знає?

Лукаш

(зовсім засоромлений).

Ет, таке питаєш!..

Мавка

(щиро дивуючись).

Чому ж сього не можна запитати?

Он бачиш, там питає дика рожа:

«Чи я хороша?»

А ясен їй киває в верховітті:

«Найкраща в світі!»

Лукаш

А я й не знав, що в них така розмова,
я думав – дерево німе, та й годі.

Мавка

Німого в лісі в нас нема нічого (Леся Українка, драма-феєрія «Лісова пісня»).

ТЕКСТ 6. За містом, оживаючи, загойдалися, закружляли вечірні поля та їхні тіні. У затишних долинах темнисто сріблилися тихі стави; на них, неначе в глибокому сні, зривалися птиці, і крила їхні маяли над водою та у воді... Ставки – це блакитні очі землі. Їй теж треба дивитись і на сонце, і на зорі, і на людей, і на ці зеленокорі верби, що побралися за руки, мов дівчата, і ведуть своє коло... А на високих пагорбах, наче врізані в синє небо, стояли в дрімотному чеканні терплячі вітряки, і здавалося, що вони от-от мали когось зустріти й пригорнути своїми міцними руками.

Самотні тополі й груші, накупані місячним сяйвом, зворушливо іскрилися, голубіли, туманились і мали ту прекрасну жіночу задуму, що солодко й тривожно манить удалечінь кожну людину, стирає грані між нею та природою. І хто знає, чи не була колись дівчиною он та молоденька, росою закрапана тополя? А може, і виросла вона при битій дорозі, як пам'ять про дівчат, що понесли свої сльози в чужі краї?

Сиплеться, осипається листя, гнуться, горбляться берези, плаче й посміхається крізь сльози осінь і натрушує журбу на мою наболілу душу (за М. Стельмахом).

Завдання 21. Проведіть стилістичне спостереження: порівняйте зразки різних стилів, об'єднані спільною темою; схарактеризуйте ті мовні засоби, які формують стилістичну специфіку кожного тексту.

ТЕКСТ 1. Ледь світає, а вони вже туркочуть... Горлиці. Щоранку я прокидаюся від ніжного переключу пташиних голосів. Ще до схід сонця тремтливим туркотінням сповнюється зелений гай, і пливе в повітрі таке ніжне і заколисуюче – турррр-турррр-турррр.

Здається, то й не птиці, а якісь дивні лісові музики, наповнивши срібні сурми джерельною водою, виграють просту, але таку дорогу і милу, знайому з дитинства пісню (І. Цюпа).

ТЕКСТ 2. Горлиця – птах ряду голубоподібних родини голубиних. Ареал обмежується Африкою та Євразією. Це птахи невеликого чи середнього розміру, що мають струнку будову тіла. Хвіст довгий. Усі види мають дванадцятипері хвости, їх оперення переважно сірого та коричневого відтінків, а низ – рожевого. Більшість із них має чорний комір, нанесений на верхню частину шиї.

Горлиця – один із найменших представників ряду голубоподібних. Зиму проводить у саванах на південь від Сахари, звідки у квітні повертається до Центральної Європи (з енцикл.).

Завдання 22. Творче завдання: напишіть вільне есе про улюблену пору року, стилістично вправно використовуючи мовні засоби.

ТЕМА 3: ФОНОСТИЛІСТИКА**Завдання 23. Поясніть асонанс у реченнях.**

1. Верболозом, осокою молодою Плесо озера ясне Огорнулося і сясє (М. Вороний). 2. Поцілуеш різко і суворо, А в очах – морозяна блакить, А в очах – розриви і простори... (Олег Ольжич). 3. В сотах мозку золотом прозорим Мед думок розтоплених лежить, А душа вклоняється просторам І землі за світлу радість – жить! (О. Теліга). 4. Прогримів золотим салютом, Молодим повесняним громом, Наче виклик скупим і лютим, Наче промінь над отчим домом, Обійнявши весь цвіт нагорний, Охопивши долини світу, Сивочолий і мудрозорний, Наче вийшов із заповіту (А. Малишко). 5. В мого роду – сто доріг, Сто століть у мого роду (І. Драч). 6. Остре соколе око Дивиться просто в вічі (О. Стефанович). 7. Щоб казала мені вдень і ніччю, що ростуть іще такі, як він, із очима, що як зорі вічні, із любов'ю, що як гнів і чин (Н. Лівіцька-Холодна). 8. Вологою хусткою паморока під сонцем зависла, артритом пальці хруснули, і біль до колін прокотився (Н. Лівіцька-Холодна). 9. З проміння сонця, що лежить в вікні, з білизни, що тріпочеться на вітрі, з зірок на небі і з зірок в мені і з хмар, що рожевіють в раннім світлі (Н. Лівіцька-Холодна). 10. Кривавим листом котить падолист... (Б. Кравців). 11. Щирим золотом промениться молода сосна у надвечірньому промінні (М. Стельмах). 12. Як місяць засурмив золоторогом над блискотливим дзеркалом води, людина втомлена ішла туди, ясного серця несучи тривогу (О. Тарнавський). 13. Бджоли цілуються з колосом, Жайворон в'ється в блакиті, Сонце розпеченим колесом Котиться тихо по житі, Роси збиває, обтрушує, Як сльози із тисячі вій, Й згоряє над дичкою-грушею У радості степовій (М. Ситник). 14. Іде по брукові, закутана в пальто. Обвислі плечі і непевні кроки. І не пізнає вже у ній ніхто Ні батька, ні звияжця, ні пророка (Леонід Полтава). 15. Заколосить в полі нива, Зацвітуть усі сади, Для того, щоб стать щасливим, Треба мріяти завжди (М. Сом). 16. Забіліла зима, забіліла... Їй раділа хіба дітвора. Підоспіла, нарешті наспіла Святвечірня врочиста пора (Р. Лубківський). 17. Я вимкну світло, й запалю свічу, І принесу із саду пізні квіти, І дощ до ранку буде шепотіти Святі слова, які я промовчу (М. Луків).

Завдання 24. Виконайте фонетико-стилістичне спостереження: підрахуйте приголосні, ужиті в словах поезії, зробіть висновки про те, які з них є найчастотнішими, обґрунтуйте стилістичне навантаження такого явища.

Б. Кравців

Черлень

Червневий день в іржі червленій,
І луки черленню взялись,
Зозуля нам кує на клені...
Усе, кохана, як колись:

Чебрець, васильки – і цілунком
Осотує пахуча нить,
І дзвонить день червневий лунко,
І червень серце черленить.

Завдання 25. Поясніть алітерацію в реченнях.

1. Суди мене судом твоїм суворим, Сучаснику! – Нащадки безсторонні Простяг мені і помилки, й вагання, І пізній сум, і радість передчасну, – їм промовлятиме моя спокійна щирість (Є. Плужник). 2. Висока думка в'юниться не вміє (Л. Костенко). 3. Гудуть стовпи гавайською гітарою (Л. Костенко). 4. Полюють в полі на три тополі... (Л. Костенко). 5. В цій любові живу, наче в саді старім, імлістім, і збираю рос сріблену радість в тінистім листі (Б. Рубчак). 6. Пиляв Пилип поліна з лип. Притупив пилку Пилип. 7. Водовоз віз воду з водопроводу. 8. Клює курка крупку. Крупка дрібненька, курка рябенька. 9. Летів перепел перед перепелицею, перед перепелятами. 10. Зупинивсь на зрубі зубр, задивився зубр на зруб. 11. Ніс Гриць горіх через поріг. Став на горіх, упав на поріг. 12. У синьому небі я висіяв ліс, У синьому небі, любов моя любя, Я висіяв ліс із дубів та беріз, У синьому небі з берези і дуба. У синьому морі я висіяв сни, У синьому морі на синьому глеї Я висіяв сни із твоєї весни, У синьому морі з весни із твоєї (М. Вінграновський). 13. Позад зачинилися двері, такі тендітні й хрусткі. У дзьобах завіс завмерло скрипуче зітхання і скім (Ігор Калинець). 14. Морських просторів світла далина Об берег розбивається в прибої, І з хвилею зелено-голубою Шум берегів далеких долина (Борис Тен). 15. А місяць став і світить, як найнявся, – Тече вогнем, спадає, як роса... Він через те так важко й підіймався, Що стільки срібла ніс у небеса (О. Стефанович). 16. ...Храпке гадюче харчання, І кров, і хряскіт хребта... (О. Стефанович). 17. Тугу містичну місяць пролив на садиби Синім каскадом (І. Качуровський). 18. Знов

зустріну тебе в трамваї Чи побачу в театрі знов, І злетиться споминів згряя, І заграє татарська кров (Н. Лівицька-Холодна). 19. Зі сну, що раптом збудить уночі, з диханням вітру, що, мовчанки сить рвучи, болючим спомином неждано діткне (Н. Лівицька-Холодна). 20. Другий ранок гармати гримлять (М. Стельмах). 21. В сині вежі пересипає жар волосожар. На берегах зеленої пожежі палій він одночасно і дзвонар (В. Підпалій). 22. Материнська мова – свята, дух свободи у ній вита, серць мільйони у ній і вуст – Благовіст... (В. Коломієць). 23. Свіжа синицям сентенція ця: сиплються з кленів черлені серця! (В. Коломієць). 24. Вітер вовком виє, Дощ потоком висне. Швидко погнав води Струмок бистрохвильний; Пташка від негоди Подалася в вирій (П. Грабовський).

Завдання 26. Виконайте фонетико-стилістичне спостереження: поясніть інтонування речень і специфіку інтонації в них.

1. Ромашка? – здрастуй!
І вона тихо: здрастуй (П. Тичина).
2. Але... не люблю я ходи-и-ить, та піддурювати (В. Винниченко).
3. – Ну, так їх же було з тридцятаро, а я сам (В. Винниченко).
4. А я тобі щось сказала, розказа-а-ала (В. Винниченко).
5. Треба негайно телеграму вдарити! Те-ле-гра-му! (М. Куліш).
6. А я в очереті як закричу: «Р-р-рятуйте!» (Остап Вишня).
7. Ви за вудку – р-р-раз! – підсікли (Остап Вишня).
8. – А куди ж ото ти пішла? Кажи, га? Куди, ря-а-а-ба? (Остап Вишня).
9. – Я не люблю такої погоди. Бр-р... (Є. Гуцало).

Завдання 27. Виразно прочитайте вірш за ролями; з'ясуйте стилістичний колорит реплік дитини й мами; поясніть мовні засоби відтворення експресивно-емоційного забарвлення тексту.

Володимир Лучук

Тільки мама
– Я на ковзанку піду!
– А коли ж до хати?
Тільки мама вміє так
лагідно спитати.
– На ходу сніданок з'їм!
– Так не слід робити!
Тільки мама може так
лагідно сварити.
В снах літаю до зірок...

– Час вставати, сину...
Тільки мама збудить так
лагідно дитину.

Завдання 28. Поясніть засоби репрезентації наголосу в контекстах.

1. Та поки там тьотя одержить листа, ти знаєш, що у нас тут статися може? Знаєш? (*Виразно*) Все! (М. Куліш). 2. Почалися жнива... Жнива!!! Ще раз: Ж-н-и-в-а!!! (Остап Вишня). 3. – Не ворухитися! Не во-ру-ши-ти-ся, – лагідно наказав майстер (Григорій Тютюнник).

4. – Ой-ой-ой-ой! – верещав Гриць. Хлопці злякалися, щоб не почув професор, і почали Гриця зацитькувати.

– Цить, дурню, то так годиться! Хто до дверей стукає, того треба по плечах постукати. Ти того не знав?

– Не-е-е зна-а-в! – відхлипнув Гриць.

– Чому не знав?

– Бо я-а пе-е-лсий ла-а-з у школі.

– Перший раз! а! – скрикнули хлопці, мов здивовані тим, як можна перший раз бути в школі (І. Франко).

Завдання 29. Визначте стилістичну роль анафори в контекстах.

Заспів

Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля
І зливав на сонні вії
Степового запах зілля.

Колисав мою колиску
Звук підгірської трембіти,
Що від неї зорі меркнуть
І росою плачуть квіти.

Колисав мою колиску
Голос недалеких дзвонів,
І веселий спів весільний,
І сумний плач похоронів.

Колисав мою колиску
Крик неволеного люду

І – так в серце вколисався,
Що до смерті не забуду (Б. Лепкий).

Тобі одній, намріяна царівно,
Тобі одній дзвенять мої пісні,
Тобі одній в моєму храмі дивно
Пливуть молитви і горять огні (М. Рильський).

Їм північні вітри гудуть,
Їм сніги замітають путь,
А вони ідуть без упину,
А вони без спочину йдуть (О. Стефанович).

Хто – боїться густого лісу,
Хто – запродати совість бісу,
Хто – доносу, а хто – обмови,
Хто – живої людської мови,
Хто – боїться тиші, хто – грому,
Хто – знічев'я набить оскому,
Хто – на рівній дорозі впасти,
Хто – збрехати, а хто – украсти,
Хто – веселого, хто – сумного,
Хто – поїсти мало, хто – много,
Хто – боїться мати дитину,
Хто – в собі убити людину,
Хто – боїться вогню і кулі,
Хто – боїться крику зозулі... (Р. Лубківський).

Захряс майдан... Захряс гарбами, возами... (Остап Вишня); Ми тут. Ми є. Ми – всі. Ми – гурт. Єднаймося! Ми той є грунт Подій майбутніх, вирішальних (М. Вінграновський).

Завдання 30. Визначте стилістичну роль епіфори в контекстах.

Україна
Дзвін шабель, пісні, походи,
Воля соколина,
Тихі зорі, ясні води –
Моя Україна.

Синь гаїв, поля, світання,
Пісня солов'їна,
Ніжний шепіт і зітхання –
Моя Україна.

І в очах твоїх, кохана,
Міниться і лине
Сонцем щастя осіянна
Моя Україна (В. Сосюра).

...Тихо на майдані... Порожньо на майдані... (Остап Вишня); Я в камені згубив своє обличчя Колись. Та камінь часом ожива Колись (Е. Андіївська).

Завдання 31. З'ясуйте стилістичну роль рими в тексті.

Здається, часу і не гаю,
а не встигаю, не встигаю!
Щодня себе перемагаю,
від суєти застерігаю,
і знов до стрічки добігаю,
і знов себе перемагаю,
і не встигати не встигаю,
і ні хвилиночки ж не гаю! (Л. Костенко).

Завдання 32. На прикладі текстів поясніть фонетичну особливість мови, аргументуйте доречність такої фонетичної фігури; напишіть невеликий твір, використовуючи монофон.

ТЕКСТ 1

Володимир Кобилянський

Сипле, стеле сад самотній
Сірий смуток – срібний сніг, –
Сумно стогне сонний струмінь.
Серце слуха смертний сміх.

Серед саду смерть сміється,
Сад осінній смуток снить, –
Сонно сиплються сніжинки,
Струмінь стомлено шумить.

Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад, –
Срібно стеляться сніжинки –
Спить самотній сад.

ТЕКСТ 2

Мавпенятко мовить: «Мамо,
Масла, моркви, маку мало.
Миска, мамочко, мілка,
Мало містить молока».

Завдання 33. Схарактеризуйте стилістичні функції звуконаслідування в контекстах.

1. Тик-так!.. Тик-так!.. Тихо стукає годинник, Тихне, гасне ночі ляк (Грицько Чупринка). 2. Бандит однаково істерично скавучить, чи то зайця він підіймає, чи то лисицю, а Докучай, почувши зайця, спочатку дає легесеньке «скаву-скаву», а потім – спокійний «гав» і далі рівномірне «гав», «гав», «гав»... (Остап Вишня). 3. – Фіть-фіть-фіть! – прорізало повітря чиря... – Б-бах! Перший постріл! Полювання відкрито! (Остап Вишня). 4. Креслять тригонометричні фігури високо в небі запізнілі журавлі, запитуючи своїм «кру-кру»: – «Чуєш, брате мій, товаришу мій?» Відлітаємо! (Остап Вишня). 5. Та це ж бугай, водяний бугай, що лякає дітей своїм гучним над очеретами: – Бу-у-у! Бу-у-у! (Остап Вишня). 6. – Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! – заливається крякуха (Остап Вишня). 7. І раптом поплавок – сіп! А вас у серце – штрик! Ще раз – сіп! Ще раз – штрик! (Остап Вишня). 8. Він [півень] і сам не знав гаразд, як це сталося, але одного соняшного ранку, коли навколо горіли роси, зі старого саду почулось його хрипке, тремтяче «ку-ку-рі-ку» (Олег Ольжич). 9. Рівномірно, як годинник: – С-с-ш-ш! С-с-ш-ш! С-с-ш-ш! (Остап Вишня). 10. Як увійдеш у волячо-коров'ячо-овечу половину, так саме тобі: – М-му-у-у! Ве-е-е! Ме-е-е! (Остап Вишня).

11. Одна птиця весь час методично і невтомно:

...кі-кікс, кі-кікс, кі-і-і...

І друга лунко-лунко і роздільно пробує флейту:

...кфі-кфі-кфі...

І третя, пролітаючи низько і стурбовано ховаючись:

...кжа-кжа-кжа...

І четверта, недалеко перепурхнула і раз за разом:

– ксвіть! ксвіть! ксвіть!

І п'ята граціозно і ласкаво – десь над головою:

– стріті – тс літс...

І шоста перелітає і без кінця, голосно, знижуючи тон на останньому складі:

– ксіті-та, ксіті-та, ксіті-та... (В. Барка).

Завдання 34. Визначте фонетичні фігури в текстах.

Ти не моя!

Нехай з-поміж усіх ти мов зірниця сяєш,

Хай цінний скарб краса твоя

І чарами її ти всіх собі скоряєш...

Та, коли ти України не кохаєш, –

Ти не моя!

Нехай у грудях ти чудове серце маєш

І серце те усіх звабля,

Бо всіх до нього ти ласкаво пригортаєш.

Та, коли ти України не кохаєш, –

Ти не моя!

Нехай ти розумом всю землю оглядаєш

Згори, мов сміливе орля,

А стріхи рідної не бачиш і не знаєш.

Та, коли ти України не кохаєш, –

Ти не моя!

Нехай за правду в бій ти чесно виступаєш,

Нехай не жалуєш життя,

А кривди нації в душі не відчуваєш.

Та, коли ти України не кохаєш, –

Ти не моя!

Ти не моя! О ні, – даремно ти гадаєш,

Що сам прийду до тебе я.

І хоч би ти прийшла, мене не ублагаєш,

Бо, коли ти України не кохаєш, –

Ти не моя! (М. Вороний);

І тоді, збентежений, запевняю себе, що це неправда, що ніякої матері нема переді мною, що це не більше, як фантом. – Фантом? – знову здригнувся я (Микола Хвильовий); Нема в ній челяді, немає гайдуків, прислужництва нема. Немає кабінетів, віталень, спалень, де довго сплять, і не було в ній розпусти й лінощів паразитизму

(О. Довженко); Колоски хиляться... Хиляться, щоб на той рік знов буйно зазеленіти (Остап Вишня);

Поет

Я про тихі тіні співаю
І про боязну в серці гру
На цих струнах я граю
Доки їх не порву
Про тихі тіні співаю я (Михайль Семенко);

Дні неминучі

Ждуть спереду моторошности дні –
Дні неминучі.
Горіння, зичність витримати мені
Страшної бучі.

Я надіну, надіну на груди міцні
Сталевий панцир.
Хто, хто шляхи зітре мені?
Виходь уранці.

За містом хмари, дими страшні,
Блиски сліпучі.
Ждуть спереду моторошности дні,
Дні неминучі (Михайль Семенко);

Осінній день, осінній день, осінній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осанна осені, о сум! Осанна.
Невже ця осінь, осінь, о! – та сама.
Останні айстри горілиць зайшлися болем.
Ген килим, витканий із птиць, летить над полем.
Багдадський злодій літо вкрав, багдадський злодій.
І плаче коник серед трав – нема мелодій (Л. Костенко).

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа на милозвучність:

Вправа на групування слів за наголосом:

Вправа на правильний вибір наголошених складів:

ТЕМА 4: ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА. СТИЛІСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ СИНОНІМІВ, АНТОНІМІВ І ПАРОНІМІВ

Завдання 35. Знайдіть у реченнях синоніми, поясніть їхню стилістичну роль.

1. Образи-прикροщі Десь приваляться валуном (А. Шкуліпа).
2. Стугонить-гуде – Аж душа щемить... (А. Шкуліпа). 3. Один я на світі без роду, і доля – Стеблина-билина на чужому полі (Т. Шевченко).
4. Були і в тебе Кобзарі – гудці народні, Що співали-віщували Заповіти благородні (М. Вороний). 5. Видався теплий, ясний день, один із тих днів, коли літо наче виривається з мокрих, холодних обіймів осені, спішить попрощатися з людьми, всміхнуться тепло-ласкаво востаннє й покориться долі. Сонце гріло-пекло, грало в калюжах (В. Винниченко).
6. Лунає, розкочується навкруги, аж поки вони й роз'їдуться, а найдальші жінці, випроставшись, весело поглядають на них (О. Гончар). 7. Погляньте, погляньте, яка благодать! Дивіться ж: метелики з неба летять! (Олександр Олесь). 8. Ходить-бродить у шубі, Біла шапка на чубі. Ходить лютий, сердитий, Хоче когось вкусити (М. Підгірянка).

Завдання 36. Знайдіть у реченнях антоніми, поясніть їхнє стилістичне навантаження.

1. Єсть серце єдине, серденько дівоче, Що плаче, сміється, і мре, й ожива (Т. Шевченко). 2. Ти смієшся, а я плачу, Великий мій друже (Т. Шевченко). 3. Біля білої вежі чорне дерево (Л. Костенко). 4. А там далеко за Дніпром сумна, темна картина, місцями ніби навіть чорна й смутна, неначе перехід от світлого раю до якогось темного тартару (І. Нечуй-Левицький). 5. Поглянь: народ твій – раб з рабів, Чужими й рідними забутий... (Олександр Олесь). 6. ... То засміюся, то заплачу, Сміху немного, сліз немало (Б. Лепкий); Маятник натовмився. День, ніч, Літо, зима – Дебелу тишу гойдай, гойдай! (В. Свідзинський). 7. І, мов дитя, на білих грудях хвиль Тебе гойдають чорні буревії (Юрій Клен). 8. Тут – наче серце спіймано в сільце, А там навколо – всесвіт неозорий. І в літні ночі, темні й запашні, Ти чуєш, чуєш в яві і вві сні Крізь тишу, що простір заколисала, Далекий поклик зваби і жаги... (Юрій Клен). 9. Купують – продають... Продають – купують... (Остап Вишня). 10. Вгорі горить, палає світлолиций, Внизу гудуть, видзвонюють стави... (О. Стефанович). 11. Давно душа подружена з піснями – І виться б їм над ночами і днями, Але мудріш од співу німота... (О. Стефанович). 12. Коник приспить нас, а півень розбудить (І. Жиленко).

Завдання 37. Обґрунтуйте наявність антитези в контекстах.

1. Тінь чорна стрімко падає униз – то білий голуб так злітає вгору (Л. Костенко). 2. Біле-біле-біле поле. Чорний гомін (Л. Костенко). 3. Син білявого дня і чорнявої ночі, вечір-мулат підійшов до порога (Л. Костенко). 4. Сміються, плачуть солов'ї і б'ють піснями в груди... (Олександр Олесь). 5. Я чую радість, чую болі (Б. Лепкий). 6. В сльозах, як жемчугах, мій сміх, і з дивним ранком ніч злилась, і як мені розняти їх?! (Олександр Олесь). 7. День ми днюєм, ніч ночуєм... (Олександр Олесь). 8. Розкішний степ... Убогі села... Це ти, мій краю чарівний? Мій рідний край такий веселий, Мій рідний край такий сумний! (Грицько Чупринка). 9. Все повторялось: і краса, й потворність. Усе було: асфальти й спориші (Л. Костенко). 10. Під сонцем вічності древніє й молодіє Його жорстока й лагідна душа (В. Симоненко). 11. Як ти у них, ніхто, українська душе, Так не сміявсь, не плакав у віках! (О. Стефанович).

Завдання 38. Знайдіть у реченнях пароніми, поясніть особливості їх уживання в контекстах.

1. Той клавесин і плакав, і плекав чужу печаль (Л. Костенко). 2. Він цей вокал підносив, як бокал (Л. Костенко). 3. Старий співав без гриму і гримас (Л. Костенко). 4. І сонце – найвищий Коран. І крона – найкраща корона (Л. Костенко). 5. У сосен державний гімн: «ненавиджу дрова з древа!» (Л. Костенко). 6. Барикади цегли – проти бездомності. Барикади поезії – проти бездумності (Л. Костенко). 7. Царство сонне Тане, тоне, Бо прийшла весна... (Грицько Чупринка). 8. Піде той слід під спід... (Б. Лепкий). 9. Атоми утоми – на світ, у світ із тьми! (П. Тичина). 10. Скрипить холодним тросом літер Вітер Вишуканих катастроф (М. Бажан).

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа на добір синонімів:

Вправа на утворення синонімічних рядів:

Вправа на пароніми:

ТЕМА 5: ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Завдання 39. Знайдіть у тексті слова іншомовного походження, поясніть їхнє значення; поміркуйте, який стилістичний колорит вони вносять у контекст.

У тропічному міста Рангуні, де молоді смаглочолі солдати стоять з автоматами на постах у своїй джунгляній зеленавій одежі, в місті золотих пагод-храмів, що підносяться в небо стогами жовтогарячого жнив'яного блиску, в місті, де рано ніч настає і в присмерках палацу, мовби вихопленого з казок Шехерезади, майне раптом обличчя з прекрасним профілем камеї, а на сцені, відданій східним розкошам пластики, співають руки танцівниць, тчуть пісню кохання під звуки дивного інструмента (назва якого так і зосталась тобі невідома!), – в той жагучий, по-тропічному паркий рангунський вечір з фантастикою музики, краси і мрій піднебесних згадалася чомусь ця давня історія, історія наших широт... (О. Гончар).

Завдання 40. Доберіть до власне українських слів іншомовні відповідники, визначте сферу функціонування цих назв.

Відстань, мовознавство, світлина, порядок, посольство, життєпис, заперечення, вада, змагання, освітлення, куховарство, об'єднання, суддя, зображення, походження, повідомлення, покоління, обожнення.

Завдання 41. Уведіть подані пари слів у речення; аргументовано поясніть, у яких стилях ці контексти найдоречніше вживати.

Аграрний – земельний, ігнорувати – нехтувати, ілюмінація – освітлення, дебати – обговорення, еквівалент – відповідник, симптом – ознака.

Завдання 42. Установіть відповідність.**Питоме українське слово****слово**

млинець
рівність
несмак
сирник
безкорисливість
уподібнення
починання
товарознавець
об'єднання
постачальник
посередник
керівник

Іншомовне

чизкейк
дебют
панкейк
альянс
паритет
альтруїзм
асиміляція
маклер
маркетолог
менеджер
провайдер
треш

Завдання 43. Порівняйте тексти. Оберіть найвдаліший, на вашу думку, варіант із запропонованих. Поясніть, до якого стилю належить обраний текст. Поміркуйте над доцільністю вживання питомих або іншомовних слів.

ТЕКСТ 1

Керівник установи вперше виступає з представленням нового заходу в закладі. Також він повідомляє товарознавцям і постачальникам про новинки установи. Звертає увагу слухачів на хиби в роботі й оголошує нові думки.

ТЕКСТ 2

Менеджер підприємства дебютує з репрезентацією нового івенту в компанії. Також він інформує маркетологів і провайдерів стосовно акційних пропозицій фірми. Акцентує увагу реципієнтів на багах у роботі й анонсує нові ідеї.

ТЕКСТ 3

Керівник підприємства представляє новий захід у компанії. Також він інформує товарознавців і постачальників щодо акційних пропозицій фірми. Звертає увагу слухачів на хиби в роботі й анонсує нові ідеї.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа на добір запозичених слів:

Вправа на увідповіднення питомих і запозичених слів:

ТЕМА 6: ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА. КНИЖНА Й РОЗМОВНА ЛЕКСИКА

Завдання 44. Розподіліть слова в три колонки за стилістичним забарвленням: 1) книжні; 2) розмовні; 3) просторічні. З одним словом кожної групи складіть речення, обґрунтуйте належність цих речень до певного стилю.

Іменник, концепт, гуглити, морда, класно, спалах, телепень, носяра, відфутболити, благословенний, замазура, нація, успіх, кумекати, кімарити, рило.

Завдання 45. Знайдіть стилістично забарвлені слова, поясніть їх стилістичну роль у контексті.

– Це я, ваш Пірат, впізнаєте? – гавкав він крізь сльози. – О, який я щасливий! Як тяжко було мені без вас!.. Повірите, трохи не здох від смутку, трохи не сказився, їй-богу.

Він так зворушив нас слізьми, що навіть батько, який ненавидів одвертість почуттів, і той мало не сплакнув.

Отаке буває на світі! Простий собака, а так збентежить чоловіка.

Мати плакала ревно, приказувала з невимовною усмішкою:

– Та бодай ти здох! Ну ви подумайте, собака, а такий жалісний і таке витворяє. Ач як повзає. Тьху, де ти, в нечистого, взявся? (О. Довженко).

Завдання 46. З'ясуйте стилістичні особливості дитячого мовлення.

1. Старесенька, іде по тій дорозі. Як завжди. Як недавно. Як давно. Спинилася. Болять у неї нозі (Л. Костенко). 2. Ідуть, бо сьогодні «тато зито косити поцінають»... (Остап Вишня). 3. Де іще від матінки-матусі ти почувеш спатоньки-спатусі? (Д. Білоус). 4. Айстри похилились, Ніби потомились – Сонечка немає, Спатоньки пора! (К. Перелісна). 5. Почувши про це, Грифа витріщився на тата й маму і рішуче сказав: «Хоцу до фколи!» (В. Нестайко). 6. – Бо я-а пе-е-лсий ла-а-з у сколі (І. Франко).

Завдання 47. Поясніть стилістичну роль діалектизмів у реченнях.

1. Господарки було не стільки, щоб дуже, але вже трохи було: корова, свиня, кури, трое товару дробу (*дріб (діал.) – вівці – авт.*). 2. Іншим разом курка розгребе грядку в сусідському городі – а на другому краю села ґаздині вже вадяться про цю дурничку (*вадитися (діал.) – сперечатися, сваритися – авт.*). 3. Діти, бувало, бавляться і збіжать по дамбі вниз, як дрібні сонечка після дощу по веселиці, – а потім плюскаються цілими днями у воді. 4. Так що сільські люди намагалися пантрувати худобу в лузі... 5. І чує він якусь неясну тривогу, так, нібито зараз його має украсти оцей половик... (*половик (діал.) – яструб – авт.*). 6. – То коли мені ладувати в дорогу рупцак? – Михайло дивився на Лупула такими очима, що, здавалося, з них також зараз поллються сльози (*рупцак (діал.) – рюкзак – авт.*) (із тв. М. Матіос).

Завдання 48. Поміркуйте, яку стилістичну функцію виконують власні назви в контекстах.

1. Мовчки зросте десь новий Тарас Серед кривавих піль! (Є. Плужник). 2. ...На вселюдським широкому полі Український іде Да Вінчі (А. Малишко). 3. Де вони тепер, ті діти, мої друзі, що вибрали мене ватажком на бабиних горбах: Марічки, Коці, Юрки? (В. Вовк). 4. Я все ще черпаю з тебе, мій Краю, за всі минулі літа нашого циганського блукання по чужих закутинах (В. Вовк). 5. А поруч вставали некороновані Корифеї і справжні вожді. Вставали Коперники і Джорджоне, Шевченко підводив могутнє чоло, і біля вічного їхнього трону Лакузи жодного не було (В. Симоненко). 6. Дороги йшли, врзалися з розгону У племена, Помпеї, города... Сивіли і відходили Платони, і формули слідів читав Сковорода (Б. Олійник). 7. Коли земля в холодну ніч загилена і вітер в зорях тягне горяка, – у полі, між козацькими могилами, мій Дон Кіхот шукає вітряка (Л. Костенко). 8. Особистість нічого не важила: не замінимих Гомера, Гете, Гоголя не було (Б. Харчук). 9. В ній душа Шевченкова й Лесина, і Франкова у ній душа (Д. Білоус). 10. Я – син великого Тараса (В. Діденко). 11. Щоранку з далечі побережної з'являється він. Син чийсь. Хлопчик того віку, коли фантазія цвіте й берегові дітлахи почувають себе Магелланами (О. Гончар).

Завдання 49. Визначте стилістичну роль лексичних повторів у контекстах.

1. Чорна земля, чорна долоня, чорний хліб (У. Самчук). 2. За Україну, За її долю, За честь і волю, За народ! (М. Вороний). 3. Цілуй,

цілуй, цілуй її, – Знов молодість не буде! (Олександр Олесь). 4. Хай плещуть хвилями пісень моїх слова, Хай кожна рима рани обмива, Хай кожний спів уйма народний біль... (Олександр Олесь). 5. Низеньке темно-сіре небо; не то ранок, не то вечір цілий день; пронизуватий, холодний вітер, купи пожовклого, мокрого листя і дощик, дощик і дощик. Плачуть під ним вікна, плачуть стріхи, плачуть дерева, тини, коні, плаче навіть картуз звощика, що, закутавшись, схилився на передку (В. Винниченко). 6. Гнуться, гнуться, гнуться верби (П. Тичина). 7. Я хочу кожний день все слів нових Нових нових пісень ідей нових (Михайль Семенко). 8. І видно: аж-аж-аж ген до того ліска, куди око дістає, дорогою вози потяглися... І кіньми, і волами, і коровами... І гарби, і вози, і возенята... (Остап Вишня). 9. Заливається майдан людсько-коров'ячо-волячо-кінсько-овечою масою, та маса розпливається, розпливається, розпливається і докочується з одного боку до Псла, а з другого, третього, четвертого – аж туди, де жито, схилившись, коси чекає... (Остап Вишня). 10. І ось ваш поплавок поїхав-поїхав-поїхав і зник під водою. Коли починає поплавок їхати-їхати-їхати, покотилося-покотилося-покотилося тоді у вас із-під серця щось холодне, покотилося-покотилося-покотилося кудись униз (Остап Вишня). 11. І тільки вітер, вітер, вітер... І тільки сонце, сонце, сон... (Л. Костенко). 12. Я такої не бачив, як ти... Хочеш – хмари для тебе розвію? Хочеш – землю в дощах утоплю? Тільки дай мені крихту надії, Тільки тихо шепни – люблю... (В. Симоненко). 13. Сиплеться, сиплеться, сиплеться Тихою мрією сніг (М. Ситник). 14. Прощання, прощатись, прощати (І. Жиленко). 15. Тут потрібно мати око гостре, Тут потрібно мати гострий слух! (Р. Лубківський). 16. І все це музика, і музика, і музика Старого шарлатана-цвіркуна... А може, просто скрипнула галузка, А може, просто звіялась пелюстка Біля твого відкритого вікна (Р. Лубківський). 17. Та годі, кинем, кинемо, покиньмо Без відповіді тисячі питань, Візьмімося за руки і полиньмо, Візьмімося за руки і полиньмо Над синіми полянами світань (Р. Лубківський). 18. Та ще кіт, та каганчик блима, та ще ходики водять вічками та ще ніжність моя – із ними – цвіркуном за старенькою пічкою знай сюрчить, і сюрчить, і сюрчить, цвіркунові підспівує прядка, що усім нам потрібно спочить в ніжній тиші небесної хатки (І. Жиленко).

Завдання 50. Схарактеризуйте стилістичну роль повторів слів.

ТЕКСТ 1

Вона була задумлива, як сад.
Вона була темнава, ніби сад.
Вона була схвильована, мов сад.
Вона була, мов сад і мов не сад.

Вона була урочиста, як ніч.
Вона була одненька, ніби ніч.
Вона була в червоному, мов ніч.
Вона була, мов ніч і мов не ніч.

Вона була, що наче й не була.
Але вона була! Була!

Любове, ні! не прощай!
Непевний крок свій не збивай.
Непевний крок свій в ніч і сад...
Сердець розбитих серцепад...

Непевний кроче мій, іди!
Непевний кроче мій, іди!!
Непевний кроче мій, іди!!!
Непевний кроче мій, не йди... (М. Вінграновський).

ТЕКСТ 2

Срібні дерева
Срібні дерева,
Срібне гілля,
Сріблом пухнастим
Вкрита земля.
Срібні у синьому
Небі хмарки.
В срібних заметах
Срібні стежки
Срібний-пресрібний
Ліс приберіг
Білочці срібній
Срібний горіх (А. Первомайський).

Завдання 51. Поясніть явище персоніфікації в контекстах.

1. Співає стежка На город. Гарбуз під парасольками Про сонце думає (П. Тичина). 2. Опівночі айстри в саду розцвіли... Умились росю, вінки одягли, І стали рожевого ранку чекать, І в райдугу барвів життя убирать... (Олександр Олесь). 3. Заглядає в шибу казка сивими очима, Материнська добра ласка в неї за плечима (В. Симоненко). 4. Буде ходити по селах веселих Дівчина ніжна – рум'яна зима (В. Діденко). 5. Лиш сонях спав, хоча й не мусив... І ось за те, аби він знав, Важкий ячмінь медовим вусом Бджолу за лапку лоскотав

(М. Вінграновський). 6. Зайчик весело всміхнувся і подав сіреньку лапку (Олександр Олесь). 7. Крізь прозоре скло Сонечко зайшло і поклато теплу руку На моє чоло (Д. Павличко).

Завдання 52. Знайдіть приклади вживання різних типів переносних значень, поясніть їхню стилістичну роль.

1. Шум юрби глухої (П. Тичина). 2. – Зашмаруй наперед ряботиння, – одмовляє «синій ніс», – а тоді й питайсь про бичків... (В. Винниченко). 3. – Ще й цибулю на хвіст, – додає «брить» (В. Винниченко). 4. На стінах тихо плачуть Шевченко і Франко (П. Тичина). 5. Ішли музики із весілля. Цимбали, бубон і скрипаль (Л. Костенко). 6. На світі є співучий Лангедок, Цвіте Шампанню Франція весела, Де в сонці тоне кожен городок і в виноградах утопають села (М. Рильський). 7. ...Збирайте, як розумний садівник, Достиглий овоч у Грінченка й Даля (М. Рильський). 8. Тоді не знати звідкіль витикнеться бриль або картуз, так кудись на поле або на Псьол кидає: – П'ятдесят! (Остап Вишня). 9. Його, що вмів годинами деклямувати в оригіналі Гомера і так само геніяльно переодягатися за Свят-Миколу в мамин халат, ліпити собі з червоного паперу вуса, ще й закручені по-козацьки, неначе по добрім коряку меду! (В. Вовк). 10. Але все ж таки я цитую Міцкевича зі симпатією (В. Вовк). 11. За тобою завше будуть мандрувати Очі материнські і білява хата (В. Симоненко). 12. Поздоровкалась до їх пика з вусищами, надряпала «4» на дощечці, далі пішла (А. Тесленко). 13. Захоплення Рильським і Верхарном <...> Нині найбільше люблю Гете, Свідзінського, Рільке <...> Ще люблю «густу» прозу – Толстого, Хемінгуея, Стефаника, Пруста, Камю. Вабить – і дуже – Фолкнер (В. Стус).

Завдання 53. Поясніть явище градації в контекстах.

1. Чую гам, і шум, і рев скажений (Б. Лепкий). 2. Лови летючу мить життя. Чаруйсь, хмілій, впивайся... (Олександр Олесь). 3. Дужче, дужче забурую, Завихрюю, Загримлю і над миром Диким виром Прошумлю! (Грицько Чупринка). 4. Дзвонить, стогне, плаче ліра (Грицько Чупринка). 5. Все це таке незрозуміле, таке «потойбічне», таке дивовижне... (Остап Вишня). 6. Хтось ними плакав, мучився, болів, із них почав і ними ж і завершив (Л. Костенко). 7. Бігла стежка в далеч і губилась, А мені у безтурботні дні Назавжди, навіки полюбились Ніжні і замріяні пісні (В. Симоненко).

Завдання 54. Знайдіть у реченнях перифрази, поясніть їхню стилістичну мету в контекстах.

1. Весна цвіте в усій красі своїй, Вже одгриміли Зевсові перуни... (М. Зеров). 2. Та ще кіт, та каганчик блима, та ще ходики водять вічками та ще ніжність моя – із ними – цвіркуном за старенькою пічкою знай сюрчить, і сюрчить, і сюрчить, цвіркунові підспівує прядка, що усім нам потрібно спочить в ніжній тиші небесної хатки (І. Жиленко). 3. ... Де б не опинився, блукаючи цієї ночі, Баглай: чи біля саги, в якій місяць плавав розплавлений, чи на соборнім майдані, – всюди невидимо була за ним і його юна мадонна з загорілими міцними руками, з сумовитим лицем задуманим, на якому ота смага сарматська горить! (О. Гончар). 4. ... У місті Льва – забави вітрогонні (Ю. Липа). 5. Отож розшукав він старі-престарі ходики, що заваялися на горищі ще з довоєнних часів, і відніс їх Михасю: побачимо, мовляв, що з того вийде (Василь Земляк).

Завдання 55. Виразно прочитайте вірш, знайдіть у ньому лексичні засоби стилістики, поясніть їхню стилетвірну функцію.

М. Вороний

Палімпсест

Коли в монастирях був папірусу брак,
Ченці з рукопису старе письмо змивали,
Щоб написати знов тропар або кондак,
І палімпсестом той рукопис називали.
Та диво! Час минав – і з творів Іоанна
Виразно виступав знов твір Арістофана.

Кохана! Це душа моя – той палімпсест.
Три роки вже тому твій образ чарівливий,
І усміх лагідний, і голос твій, і жест
В душі я записав, зворушений, щасливий...
І хоч виводив час на ній писання,
Твій образ знов постав і з ним моє кохання!

ТЕМА 7: ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА. СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ НЕОЛОГІЗМІВ І ЗАСТАРІЛОЇ ЛЕКСИКИ

Завдання 56. Знайдіть у реченнях застарілу лексику, розмежуйте архаїзми та історизми, поясніть їхнє стилістичне навантаження в контекстах.

1. В Акермані отаман пішов з рибалками в поліцію, узяв паспорт на ціле літо... 2. ...Червоне намисто на синьому керсеті ніби ще більш додало вогню й рум'янцю її палкому видові й постаті. 3. Світлиця була чиста й простора. Перед образами горіла лампа і коливались голуби та писанки на нитках, приліплених воском до стелі. 4. Тим часом він [кухар] повитягав з казана здоровим, як тарілка, ополоником зварену рибу і склав її в стябло, чи здоровий коряк, в котрому навіть держално було видовбане. 5. Він [отаман] курил люльку, пускаючи дим одним кінцем рота. 6. Бурлаки склали свої клунки в курені, понабивали люльки, посідали на траві й почали курить. 7. Отаман підняв циновку з одного шаплика, де було повно річкової і морської риби... 8. На посаді сиділа Нимидора, спустивши очі додолю, а кругом стола сиділи дружки й співали весільних пісень. 9. Перед вечором прийшов молодий з боярами, свашками та світилками. 10 Після вечері Микола взяв свиту й ліг спати на току, на соломі, але його не брав сон. 11. Мати справила дочці червоні чоботи, купила шість разків доброго різаного намиста з срібним дукачем. 12. Нимидора сіла на призьбі й заплакала, потім подумала, встала й пішла на присілок. 13. Старий Джеря й Джериха знов почали вговорювати сина женитися цієї осені й слать старостів до багатирки Варки (із тв. І. Нечуя-Левицького).

Завдання 57. До поданих архаїзмів доберіть сучасні відповідники. Обґрунтуйте доцільність використання слів у різних стилях.

Десниця, чоло, уста, ланіти, глава, піїт, спудей, віче, глас, злато, ректи.

Завдання 58. За Словником іншомовних слів з'ясуйте значення неологізмів. Поясніть, у якому стилі їх доречно вживати.

Айфон, айпад, івент, лайфхак, аутернет, банити, бот, диджитал, кеш, тролінг, фішинг, флейм, буккросинг, сиквел, хедлайнер.

Завдання 59. Знайдіть індивідуально-авторські неологізми у вірші І. Драча. Поясніть їх стилістичну роль.

Іван Драч

Бабусенція

Ой оце чудне дівчатонько, ой-я,
Щосуботоньки їде з містонька
До бабоньки, до бабусеньки, ой.
Лишає свої інфузорії-туфельки,
Скидає свої лаковані туфельки,
Одягає куфайчатко порване, ой-ой-оєчки.
У бабцюлі, у бабусеньки, ой,
Взува старі чоботи-шкарбани,
Бабчині чоботи-чоботищеньки.
Наносить води повну балію —
Ще відро, ще відро, ще відеречко,
Та в баняки, банячища, ой,
Та любисток зімліє в горнятах,
Аж зімліє бабусина хата, ой-ой-ой,
Хата, хатуся, хатинонька,
Хатусенька, Хата Стріхівна, ой.
— Заворожи мені, бабченько, ой-я,
Бабусенько, бабуліня, бабусенція.
Ой гаряча, ой бабулик, ой-ой-ой-єчки.—
Ляпотить, хлюпотить у ночовоньках
Дівуліня, дівчина, дівогоренько,
А бабуся так і вештається, ой-я,
А бабище все шупортається, ой-я,
З кочергами, з баняками, банячищами...
Внучка, внученька, студентонька
Спить у баби на ряднищі, на рядні
Під кожухом, кожушиськом, кожушариськом.
На лежанці в цмоки цмокає, аж оєчки.
(Випадає їй каззонний дім,
І валет бубновий в нім,
Туз хрестовий заберу,
Швидше вже сама помру...)
А дівуля, дівчинина, дівувальниця
До кожуха, кожушенька так і горнеться,
А бабуся, бабуліня, бабусенція
До дівчиська, дівчиниська так і тулиться —
Сиротина ж, сиротуля, сиропташечка,
Бабумамця, бабутатко, бабусонечко...

ТЕМА 8: ФРАЗЕОЛОГІЧНА СТИЛІСТИКА

Завдання 60. Схарактеризуйте стилістичну роль фразеологічних одиниць у контекстах.

1. – Допекло, як мертвому припарка. 2. – О, язик у тебе довгий, як лопата... 3. – Чи ти, Михалку, чемериці об'ївся, чи тобі мати замок на губи почепила той, що на комору вішає? 4. Навіть ображає, але хіба в нього терпцю нема? 5. Мартоху мов вітром здуло з двору... 6. – Михалку, не гніви, бо знаєш, що буває, коли мій терпець лопне? 7. Думала, що вона туману напускає... 8. – Щоб твоєї ноги не було на моєму дворі!.. Обходь мене десятою дорогою, бійся на мене глянути, бо непереливки буде. Бійся моєї хати, як вогню! 9. – А чи ти, Мартохо, – виливаю на неї дзбан холодної води, – не продешевила часом? 10. Одарка Дармограїха говорить, як сніг сипле, а я сиджу за столом, як на помості, і їм, аж за вухами лящить. 11. Але долі своєї й конем не об'їдеш... 12. Пишатися самим собою не з руки... 13. Цілої балачки – не п'ята нога собаці, а таки до діла. 14. Але ж хіба шило в мішку сховаєш? 15. Хай уже насипле із порожнього в пусте... 16. Спомин про обіцяну телицю того вечора вдарив, як грім із ясного неба! 17. – Мартохо, знов за рибу гроші... (із тв. Є. Гуцала).

Завдання 61. Погрупуйте фразеологізми в синонімічні ряди; складіть речення, увівши в них фразеологічні одиниці одного синонімічного ряду; простежте стилістичні особливості вживання фразеологізмів.

Куди Макар телят не ганяв, обібрати до нитки, хоч греблю гати, як собаці п'ята нога, тільки й бачили, і вухом не веде, не до душі, як кіт наплакав, не за горами, аби день до вечора, поклавши руку на серце, куди ворон кісток не занесе, ногою ступити ніде, собак ганяти, крапля в морі, як на сповіді, і слід захолюнув, ні кує ні меле, на носі, приший кобилі хвіст, за тридев'ять земель; стук-грюк, аби з рук; останню сорочку зняти, як зірок у небі, курці ніде клюнути, не до вподоби, поминай як звали, як п'яте колесо до воза, із заячий хвіст, й у вус не дути, не до серця, т'яп-ляп, ніде й голкою ткнути, як торішній сніг, на порозі, лежати лежнем, по горло, пустити з торбами, ніби вітром здуло, через пень-колоду, кури не клюють, як зайцеві бубон, на заячий снік, сидіти склавши руки, хоч лопатою загрибай, і бровою не веде, за плечима, як сіль в оці, яблуку ніде впасти, не до смаку, від щирого серця, бити байдики, як на духу, як грибів після дощу, ні за холодну воду, серце не лежить, на макове зерно, п'яте через десяте.

Завдання 62. Утворіть антонімічні пари фразеологічних одиниць, скориставшись довідкою; простежте стилістичні відтінки фразеологізмів-антонімів.

Теревені правити, від усього серця, абсолютний нуль, у свинячий голос, аж кипить у руках, як черепаха, співати дифірамби, хоч лопатою горни, пускати сльозу, не показувати очей, узяти гору, вирватися з кігтів, зуб на зуб не попадає, зарубати на носі, класти зуби на полицю, глек розбити, бути за бортом, велике цабе, ханьки м'яти, гладити за шерстю, вибитися з колії, не своїм голосом, від серця одлягло, виводити з рівноваги, курям на сміх, вуха нагострити, сидіти на шиї, перебиватися з хліба на воду, рукою подати, душа в душу, серце не лежить, рвати волосся, відвести зір, десятою дорогою обходити.

Довідка: обливати брудом, у рот води набрати, на сьомому небі, вбиратися в силу, як кіт наплакав, витикати носа, викинути з голови, стояти біля керма, на всю губу, серце в'яне, аж піт тече, не вартий ламаного гроша, на вагу золота, за обидві щоки уминати, входити в колію, ґав ловити, лізти в душу, ні світ ні зоря, дати спокій, кривити душею, як мокре горить, кишки рвати, як кіт із собакою, прясти очима, скреготати зубами, під смак, хоч мак сій, пійматися в лабети, не розлий вода, на всіх парах, на краю світу, облизня спіймати, влучати в яблучко, не покладати рук.

Завдання 63. Визначте функціонально-стильові різновиди фразеологізмів (фольклорні, книжні, розмовні, просторічні).

Знову за рибу гроші, шила в мішку не втаїш, земля обітована, чуба нам'яти, утерти носа, хоч трава не росте, казка про сірого бичка, ханьки м'яти, у печінки в'їстися, серце тьохнуло, замилювати очі, у бувальцях бувати, терновий вінок, собаку з'їсти, рота роззявити, руки зв'язати, за тридев'ять земель, ріски в роті не мати, розбити серце, воду варити, п'яте колесо до воза, п'ятами накивати, птах високого польоту, приший кобилі хвіст, бути притчею во язицех, про людське око, як билина в полі, пальці знати, передати куті меду, пальцем не поворошити, не чути ніг під собою, бути на сьомому небі, легкий хліб, без задніх ніг, курям на сміх, комар носа не підточить, душа в п'яти сховалася, до сьомого поту, скоро казка мовиться, дивитися крізь пальці, витріщити баньки, грім серед ясного неба, глек розбити, вуха в'януть, ні слуху ні духу.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа «Фразеологізм і зображення»:

Вправа на відновлення фразеологізмів:

Вправа на синонімію фразеологізмів:

Вправа на встановлення синонімічних рядів фразеологізмів:

ТЕМА 9: СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СЛОВОТВОРУ

Завдання 64. Поясніть стилістичну функцію демінутивних суфіксів у словах, схарактеризуйте колорит мовлення.

1. Тим часом поганенький тинок між двома городами зовсім осунувся (І. Нечуй-Левицький). 2. – Коники-коненята, – кажу їм, – візьміть мене на крилята... (Є. Гуцало). 3. Місяць янесенький промінь тихесенький кинув до нас. Спи ж ти, малесенький, пізній-бо час (Леся Українка). 4. Десь моя заплакана маленька Рученьками тихі лиця вкрила.. (Ю. Липа). 5. Каже до невістоньки свекруня: «Ти вже хочеш їстоньки, Віруню?» (Д. Білоус). 6. Де ще в світі є така країна, як терпляча Україна-ненька, щоб і тих, хто їй завдав руїни, звала незлобиво – воріженьки? (Д. Білоус). 7. Що тоненька голочка для сорочок, А ще тонший в дівчини голосочок <...> Я піду в неділеньку на гулянку, Подарую милому вишиванку. Сердься, мій соколику, чи не сердься – Будеш ти носить її коло серця (М. Сом). 8. Це жіночка-соломиночка: тоненька, зграбненька, веселенька (Микола Понеділок). 9. Притишена до світлого *riano*, десь, за стіною, скрипочка співала (І. Жиленко). 10. Різались зубки в сина (І. Жиленко). 11. Зимонько-снігурочко, Наша білогрудочко, Не верти хвостом, А труси тихесенько, Рівненько, гладесенько Срібненьким сніжком! (Л. Глібов). 12. Пожовтіло листячко На кленочку, Почорніли айстроньки У садочку (К. Перелісна). 13. Снігу, білий сніжку! Посипай доріжку! Насип цілу гору Біля цього двору! Тут діти маленькі Гуляти раденькі, У них голосочки, Як срібні дзвіночки (К. Перелісна).

Завдання 65. Схарактеризуйте стилістичне навантаження субстантивації в контекстах.

1. З чайної вийшов надвечір (О. Гончар) 2. Минуле ніколи не заперечує, а завжди підтверджує (Б. Харчук). 3. Зрозуміло, затемнене давнє виєкранює сонячне сучасне... (Б. Харчук). 4. У такій ситуації було перевидано словник української мови Б. Грінченка, і всім стало ясно – багатство української мови звернене не в сучасне, не в майбутнє, а в забуте минуле (Б. Харчук). 5. Молодий і молода йшли мовчки: він мав спокійне, трохи заклопотане обличчя, в неї ж лице було трохи розгублене. 6. Білий іде попереду, й коли рудий співає, то білий прислухається уважно, та не відповідає, хіба що ледь-ледь скрикує (із тв. Є. Гуцала). 7. Після уроку я непомітно просковзнув повз учительську і вийшов на свіже повітря. 8. Мені здалося, що майбутнє моє

надійно облаштоване, і все доленосне, що могло статися, вже сталося (із тв. Любка Дереша). 9. Стара йшла обік Івана вулицею... 10. Старий лісничий поїхав був із дочкою до Львова. 11. Старий дуже тішився, що знайшов такого гарного практиканта (із тв. І. Франка). 12. Хай буде все небачене побачено. Хай буде все пробачене пробачено. 13. Несказане лишилось несказаним. 14. Вже почалось, мабуть, майбутнє. 15. Підлітки для солідності мусять мати минуле. 16. Дорогий мій, сонячний, озвися! 17. Спитати мудрих, зазирнути в Лету... (із тв. Л. Костенко). 18. Увечері зовсім випадково на вигоні зустрів кохану, коли вона йшла з дівчатами на музики (У. Самчук). 19. Вартових тривожила його безоглядність (О. Гончар).

Завдання 66. Установіть, якого відтінку надає словам суфікс (пестливості, ласкавості, згрубілості, зневаги, збільшення, зменшення, іронії тощо).

1. Ганьбо! Ганебино! Ганьбище, ти над нами! Твій віщий зір на нашому чолі, Що нашими козацькими кістками Проторохтиш в землі і по землі (М. Вінграновський). 2. Здрастуй, коню! Уклін тобі, сивий коняго (П. Засенко). 3. Як вуглини, жахтів у глечичку мак, зігріває світлицю білу, над варенням воркує матуся, подорожником пахне вікно, скинув чоботи грім, у легесеньке взувся і вихльоскує батіжком... (М. Воробйов). 4. Листя на ній немає, гілля чорне-чорнісіньке, коструbate, а непомітно викинула пуп'янки, і вони гарячого дня дружно спалахнули біло-рожевим цвітом! І стільки ж його на старій та немічній, що очам не віриться (Є. Гуцало). 5. Проходячи повз горобину, що стояла поміж вільх і беріз, у захистку їхнього рясного віття, не можна було втриматися від того, щоб не поглянути на її радісну поставу, що виражала щиру-щирісіньку втіху... (Є. Гуцало). 6. Гріє сонечко! Усміхається небо яснее, Дзвонить пісеньку жайвороночок... (І. Франко). 7. І задзвонили над джмелями Дзвінки-дзвіночки лісові (М. Вінграновський). 8. Подивися на рослинку: Кожну квітку і травинку Криє білая сльозинка – Діамантова росинка (Я. Щоголів). 9. Раз я взувся в чобітки, одягнувся в кожушинку, сам запрягся в саночки і поїхав по ялинку (Олександр Олесь). 10. А малечі – просто втіха, Хоч вітрище аж гуло, Бо нагрілись щирим сміхом На санчатах за селом (Л. Куліш-Зіньків). 11. Ой, щипа мене морозик І за щічки, і за носик! (О. Савчук). 12. Кришталева зимонька В срібнім кожушку! (Г. Бойко). 13. Зимонько, голубонько В білім кожушку, Любимо ми бігати По твоїм сніжку (Л. Забашта). 14. Вітерець легенький Тихо повіва. Під сніжком м'якеньким Дихає трава (А. Камінчук). 15. Вранці біля хати Малесенькі сліди – Зайчатко вухате Приходило сюди (Л. Куліш-Зіньків). 16. Була собі хитрюща лисичка (Я. Мазур). 17. Нехай ночує в домі тім Літак, що збився із путі, Поет, що небом заблукав, Увесь у птицях і зірках, Червона кулька, хмареня І немовля нового дня (І. Жиленко).

Завдання 67. Знайдіть слова з префіксами, поясніть стилістичне навантаження морфологічних засобів у контекстах.

1. Чисту думу нараю, чорну думу розраю (І. Драч). 2. І нипає помазаником Божим Півправда, півсвобода, півжиття (М. Вінграновський). 3. Погойдаєш, вигойдаєш, вивчиш – І на вік, і на єдину мить – Біля себе, вічна і всевишня, Знов научиш жити і любить! (М. Вінграновський). 4. Хто розцвів, хто розцвів – запитало. Я розцвів, я розцвів – відказало (М. Вінграновський). 5. Проходить час, відходять в вічність друзі... (Н. Лівіцька-Холодна). 6. Задрімаєш – вона присниться. Найдорожче з усіх облич І найглибшого болю криниця (І. Качуровський). 7. Для переходу в інший цех треба готуватися. Походити, подивитися, за когось попрацювати (О. Коломієць). 8. Прощання, прощання, прощання щокроку, щобожої днини. Прощай, моє літо гречане, достоялось ти, дозвучало, дозріло – до насінини (І. Жиленко). 9. Прощай, моя світла людино, дозріла ти вже, потрудилась, домірялась – аж до зерна (І. Жиленко). 10. Стоїть, радісна, стоїть, усміхнена, щодень цвіт на ній дужче розпускається, уже вона така пухнаста, така чепурна, вродлива! А за нею, у глибині лісу, ніби ховаючись од сторонніх поглядів, зацвіла ще одна груша, й обидві вони наче переморгуються своїм квітом. Ліс де ще чорніє, голий, де вже зазеленів, а груші, молоком облиті, немов з'явилися першими на радість і деревам, і птахам, і погожому дню, і людині, яка не в змозі не зачудуватись (Є. Гуцало). 11. Звідкіль налетіли Стоголосоим табуном І розсипалися в полі Над розсипаним зерном. Заспівали, задзвеніли, Мов заграли кобзарі... (Олександр Олесь). 12. Розігрався ярий ранок, Розсміявся, розспівався, Метеликів скликає в танок, Квіточками завітчався, Йде в гостину (М. Підгірянка).

Завдання 68. Визначте стилістичні властивості складних слів.

1. Бо життя в нас – як щастя, а щастя – як пісня, Що добром овіває вершини століть. 2. І довго-довго, як лисиця, Заплутує химерний слід. 3. Спорожнілі сади заміта снігопад. 4. Ні шикарне життя, ні золочена стеля Не оживлять у душах німий пустоцвіт. 5. І сіється зловісна тьма. 6. Хай викрешує блискавки світу, Животрепетну іскру тепла. 7. Диво-каштани були ще хлоп'ятами... 8. Поезія... Вершителька душі. Першопочаток всіх падінь і злетів. 9. Серед луку, як посеред таємниці, Видається: позліталися жар-птиці. 10. Образи-прикрощі десь приваляться валуном. 11. Упірну в твоє волосся, Наче в піну водоспаду. 12. ...На гусях ночі зорепад Гойда мелодії шовкові. 13. І то дарма, що звабним падолистом спокійно відмежовуються дні. 14. Зроду-звіку шалена лавина Над безоднею не зависа. 15. Стуго-нить-гуде – Аж душа щемить (із тв. А. Шкуліпи).

ТЕМА 10: СТИЛІСТИЧНА МОРФОЛОГІЯ. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧАСТИН МОВИ

Завдання 69. Поясніть специфіку граматичної категорії роду в реченнях.

1. Михалко став. І воно стало. Михалко вперед ступив – і воно теж немов ступило (Є. Гуцало). 2. Сам він бурмило! Працюєш, а воно лізе! (О. Коломієць). 3. Зо мною, слухай же, остались Данило, чура мій, та я, Та Прися, дочечка моя! Воно ще тільки виростало, Ще тільки, тільки наливалось, Мов та черешенька!.. (Т. Шевченко). 4. Піти лишень подивиться До царя в палати, Що там робиться, – приходжу: Старшина пузата, Стоїть рядом: сопе, хропе, Та понадувалось, Як індики, і на двері Косо поглядало (Т. Шевченко).

Завдання 70. Схарактеризуйте стилістичну спроможність множини в реченнях.

1. Он довкола які пшениці розгойдались! (А. Шкуліпа). 2. – Ні, Митрику, нема коли, мама будуть сварити. Ти знаєш, які вони! (І.Франко). 3. Синіє день, як пізні капусти (Л. Костенко). 4. Коли були ще баба молодими, вони були веселі, як Хуррем (Л. Костенко). 5. Слова росли із ґрунту, мов жита (Л. Костенко). 6. Під осінь в кожному селі немов димки димлять жертovní – копають люди картоплі (Л. Костенко). 7. Мама на базар поїдуть, гостинця куплять! (Остап Вишня). 8. Аж власний світ у ній почне рости, В якому будуть теж сонця, і зорі, І тихі води, чисті і прозорі (Юрій Клен). 9. І коли б ми були Дантами і Мікеланджелами, нічого б не змінилося (О. Довженко). 10. Проса покошено (М. Рильський). 11. Іду знайомими стежками: широкий Розділ зустрине мене пшеницями, Темник привітає житами, а коло Гординої могили – крайкована синіми льонами плахта з вівса, ячменю й п'яних гречок (Г. Косинка). 12. Степ зустрічає низькими поклонами пашні вітер, а він проходить полями – теплий, ніжний, смикає за вуса горду пшеницю, моргає до вівса, довго цілує кучеряві голови гречок – п'є меди степові (Г. Косинка). 13. Барин у кучі... Кабанюка годований... Куча на гарбі, як баня на церкві, а він, «барин», розляглися й нервово хрюкають... (Остап Вишня). 14. Пані дивилася на дорогу, що витікала з села і перебивала розлогі жита: по шляху йшов, одягнений у білу полотняну одіжку, сліпий дід (В. Шевчук). 15. Котилися на ниві жита, вигинаючи золотисті вже хвилі (В. Шевчук). 16. Рано ще, рано. Ще і мати не вставали І до мене не гукали: Вставай, сину! (Л. Кисельов). 17. Тривожне червоне сонце лежить над хлібами (О. Гончар).

Завдання 71. Знайдіть короткі форми прикметників у реченнях, поясніть їхню стилістичну роль.

1. Високим зроду таке не личило, щоб те, за що ладен віддати душу, думку твою підгнало й калічило (Л. Костенко). 2. Могутен став він на земному лоні І, повен пихи, голову підніс... (Ю. Липа). 3. Українське слово не просто заявило про своє воскресіння: воно довело на повен голос, що непідвладне ні русифікації, ні полонізації, ні онімечуванню, ні мадяризації, що воно – велике слово великого народу, що воно – не асиміляційне (Б. Харчук). 4. ...На срібен двір, на золоте подвір'я (Р. Лубківський). 5. Люблю вночі на небеса дивитись, коли зірки, немов бджолиний рій, поблискують крильми, і повен мрії виходить місяць, як прадавній витязь (Д. Павличко).

Завдання 72. Знайдіть нестягнені форми прикметників, визначте їхню стилістичну функцію.

1. І ніч пливе під п'яну музику, Облита сріблом з ніг до голови (О. Стефанович). 2. Проходить ранняя весна; Розвішує бліді фестони Вологих теплих бруньок... (Ю. Липа). 3. А ти, пречистая, святая Ти, сестро Феба молодая! Мене ти в пелену взяла І геть у поле однесла... (Т. Шевченко). 4. Ви щасливі, пречистії зорі, Ваші промені – ваша розмова; Якби я ваші промені мала, Я б ніколи не мовила слова. Ви щасливі, високії зорі... (Леся Українка). 5. Ой, зійди, зійди Ти, зіронько вечірняя! Ой, вийди, вийди, Дівчинонько моя вірная! (нар. пісня). 6. Подивися на рослинку: Кожну квітку і травинку Криє білая сльозинка – Діамантова росинка (Я. Щоголів). 7. Бабу здоровенную, Уночі страшенную, Зліпимо гуртом. Зробим очі чорнії, Рот і ніс червонії – Буде, як мара! (Л. Глібов). 8. Темная діброва Стихла і мовчить (Я. Щоголів). 9. Метушні немає, Тиша й прохолода – Осінь золотая Тихо-ніжно ходить (К. Перелісна). 10. Націє, народжена з огня, Націє великая, молись... (Ю. Липа). 11. Вишивала дівчина, вишивала, На полотно білеє душу клала... (М. Сом).

Завдання 73. Схарактеризуйте стилістичне навантаження прикметників у контекстах.

1. Світе мій гучний, мільйонноокий, Пристрасний, збурунений, німий, Ніжний, і ласкавий, і жорстокий, Дай мені свій простір і неспокій, Сонцем душу жадібну налий! (В. Симоненко). 2. І коли він побачив її, щупленьку, босоногу, одну й нещасну на цьому світі, беззахисну й довірливу, як голубка, у своїй любові, то перший раз у житті відчув, як із хвилюючим болем застукотіло його серце й щось ласкаве, тепле, як

ті світлі сльози, що він їх змив поцілунком із личка коханої, покотилося йому в душу, груди задихали вільніше, і, розтираючи рукою м'який гарячий клубок, що підступав до горла, Тимко подумав, що він тепер не самотній і що йому є для кого жити на світі (Григорій Тютюнник). 3. Надійшла весна прекрасна, Многоцвітна, тепла, ясна, Ніби дівчина в вінку (І. Франко). 4. Чи зрозуміле це слово отій мільйонноголосій, мільйонноокої, мільйоннорукої і мільйонноногій потворі, що містом зветься? (Остап Вишня). 5. Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав рибальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, що й досі, дивлячись часом униз, не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних каплюжах на життєвих шляхах (О. Довженко).

Завдання 74. Проаналізуйте стилістичне навантаження ступеньованих форм.

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані уста,
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя (В. Симоненко).

Завдання 75. Поміркуйте, які стилістичні можливості займенників реалізуються в контекстах.

В коротенькому козушку, в повстяниках і в капелюсі на лисячій хутрі виходите ви з тепло-затишної хати Йосипа Євдокимовича й простуєте до Сріблянського ярка, де:

– Їй-Богу, аж два лисичачих виводки?

Йосип Євдокимович – старий, досвідчений мисливець і давній ваш приятель, що на своєму віку:

– Тих вовків, тих лисиць, тих зайців, що вже поповбивав, так, вірите, й лічби їм нема! (Остап Вишня).

Проста собі баба – подумаєте ви... (Остап Вишня); Ви кохали колись мене, Я любила вас... (Н. Лівицька-Холодна); Щедрі ви, тату (О. Коломієць).

Я до Вас прийду сьогодні в полудень.
Кину плащ свій білий на рояль.
Буде нам так сонячно і молодю
біля вікон сонячних стоять (І. Жиленко).

Твоє коріння дужими потоками проллялось у земну твердь, ти чуєш Княжу гору через крону, кореневища; через цю чутливу крону-кореневище ти заглядаєш у морок гори, який тобі близький і не страшний, як не страшна й та мокра пташка, котра з виру грози вже мало не влетіла в дуплавину, та в останню хвилину своїми порськими очима наче аж ударила об пахкий жар твоїх очей – і знову ринула у вир грози (Є. Гуцало).

Вклонилася вона півню та й каже:

– Шановний півнику! Передали Вам лісові звірі нагороду за ваші пісні – мішечок зерна. А якщо Ви погодитеся зі мною піти та в лісі концерт дати, обіцяли вони Вам ще три мішки зерна подарувати! (Я. Мазур).

Завдання 76. Знайдіть у реченнях числівники, схарактеризуйте їхню стилістичну функцію.

1. Погляньте: морю уже надцять літ... (М. Сом).
2. Назвемо числа по порядку,
Від одного аж до десятка.
Вперед й назад – усі відразу
І не збиваємось ні разу!
А з десяти до двадцяти
Як наголос поставиш ти?
Казати треба – одинáдцять!
Скажу так само – чотирнáдцять!
Вимова в числах цих одна –
Скрізь нáголос над складом нá! (Н. Красоткіна).
3. Сім п'ятниць на тиждень. 4. Сім потів зійде. 5. Знати, як свої п'ять пальців. 6. Двоє братів через дорогу живуть, а один одного не бачать. 7. Один із сошкою, а семеро з ложкою. 8. За двома зайцями поженешся – ні одного не спіймаєш. 9. Працювати до сьомого поту. 10. Обходити десятою дорогою. 11. Улітку один тиждень рік годує.

12. Два коти в одному мішку не помиряться. 13. Сім разів відмірай, один раз відріж. 14. Семеро одного не ждуть.

Завдання 77. Простежте, які стилістичні особливості виявляють дієслова в реченнях.

1. Рову не було, і через тин почали скакати свині (І. Нечуй-Левицький). 2. Не впізнати ріку. Те, що недавно чорно ревіло, ламало, трощило, тут поступилося місцем іншій повені – повені, яка не руйнує (О. Гончар). 3. Спалахне й вихопить із темряви контури хмар водянистих, розбухлих дощем, із розвіяними по небу пасмами (О. Гончар). 4. Із годину, мабуть, отак здригалося небо, бушувала гроза, а тоді нарешті відгриміло, відблискало, зосталася лише темрява, і лив, лив дощ (О. Гончар). 5. Спробуй звідси, із землі, утямити, що то за квітки, а тільки ж, либонь, уловити можна, як вони пахнуть, – пахнуть водяною свіжістю, сухуватою такою, ледь-ледь уловлюваною (Є. Гуцало). 6. Скільки в такий ранок наслухаєшся, скільки зрозумієш, принесеш у серці (Є. Гуцало). 7. Опада Останнє листя і яснить алею (М. Рильський). 8. Опівночі айстри в саду розцвіли... Умились рососою, вінки одягли, і стали рожевого ранку чекать, і в райдугу барвів життя убирать... (Олександр Олесь). 9. Виглядає з-поміж віт вишнями в садочку, одяга на цілий світ сонячну сорочку (А. Зарудний). 10. Наберем багато меду (Т. Коломієць). 11. Джмелі спросоння – буц лобами, Попадали, ревуть в траві (М. Вінграновський). 12. Ой, щипа мене морозик і за щічки, і за носик! (О. Савчук). 13. Кришталева зимонько, Ще сніжку сипни! Сядем на санчата ми, Візьмем ковзани (Г. Бойко). 14. Я морозу не боюсь! Під ногами: хресь, хресь... (Г. Бойко). 15. Завжди ми її помітим, З лісу в дім принесемо (Н. Забіла). 16. Вже синиччин тенькіт Чути звіддаля, Пролісок синенький Вічка розтуля. Дощик-накрапайчик Рясно припуска (А. Камінчук).

Завдання 78. Завдання: з'ясуйте роль дієслів у зображенні Остапом Вишнею ярмарку.

...І все це ворушиться, дихає, курить, говорить, кричить, лається, мукає, мекає, ірже, ігігає, ремигає, позіхає, кувікає, хреститься, божиться, матюкається, заприсягається, пахне, кудкудахтає, квокче, смалить одне одного по руках, грає на гармонію, на скрипку, причитує, п'є квас, їсть тараню, «будькає», лускає насіння і крутиться на каруселі...

Завдання 79. Знайдіть у тексті прислівники; поясніть, яке забарвлення вони вносять у семантику контексту.

ТЕКСТ 1

Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже много літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим. Так багато дала ти мені подарунків на все життя (О. Довженко).

ТЕКСТ 2

І чутно жайворонків.

Ось один калатає у свій срібний дзвоник, швиденько так калатає, похапливо; спиниться на якусь мить перепочити, передихне – і знову співає солодко, щасливо, аж заходиться. Прислухаєшся – оддалік ще один жайворонко співає, тільки вже тихіше, ген збоку – інший то обізветься, то вмовкне, а то сипоне такими переливами, що тільки й слухав би його, тільки й дивувався б із його хисту (Є. Гуцало).

Завдання 80. Схарактеризуйте функціонально-стильову сферу вживання прийменників і сполучників.

У, замість, навколо, в, над, під, з-за, від, без, в інтересах, з, під час, до, на, з-під, в ім'я, з-між, углиб, посередині, понад, попід, у напрямі, з-понад, уздовж, на підставі, із нагоди, поблизу, коло, поза, на випадок, окрім, при, попри, про, по, усередині, близько, з огляду на, край, у міру, за, об, поміж.

А, чи то...чи то, і, ніби, бо, якщо, та, аби, ні...ні, або, або...або, після того як, мов, через те що, чи, що аж, щоб, не тільки...а й, що, коли, якби, не то...не то, хоч, дарма що, але, щоб, чи...чи, тому що, й, зате, наче, однак, проте, оскільки, то...то, як тільки, для того щоб, як, що й, так що.

Завдання 81. Поясніть стилістичну мету вживання сполучників у контекстах.

1. Задарма в слові твому іскряться І сила, й м'якість, дотеп, і потуга, І все, чим може вгору дух піднятися? (І. Франко). 2. Все, що мав у житті, він віддав Для одної ідеї, І горів, і яснів, і страждав, І трудився для неї (І. Франко). 3. Хай на ньому цвіте росяниста доріжка, І зелені луги, й солов'їні гаї, І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка, І

засмучені очі хороші твої (А. Малишко). 4. І яких тільки їх тут і немає: І полові, і рябі, і гніді, і сірі, і чорні, і мишасті, і лисі, і круторогі, і безрогі... І бугай, і воли, і бички, і бузівки, і корови, і ялівки, і телиці, і телички, і телята... І біля возів, і біля ярем, і в руках у дядьків, і біля тички... (Остап Вишня).

5. О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живуцим буха!

О, якби пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, –
Не нам тебе провадити до бою! (І. Франко).

Завдання 82. Знайдіть у реченнях вигуки, поясніть їхню стилістичну роль.

1. Ах, яких ми мали некрасивих коней! 2. – Ой!.. Нізащо!.. 3. – О! Вже кульгає... – кряче було стара качка своїм каченяткам 4. О, чуєте? 5. – Ай, рятуйте!.. 6. – Уже на возі, ой!.. Малого хоч би не брали! Комарі з'їдять! 7. – Ой-ой-ой! – жалібно заскиглив він [Пірат], коли старечий ватаг Богдан Холод оперезав його посохом по спині. 8. – Діду, здрастуйте! – сказав я йому, спинившись. 9. – Цить, Сашко, не плач, – приказував мені прадід Тарас... 9. – Ай, – зойкнула панночка і стрибнула як несамовита... 10. – Ой про-бі, ря-а-атуйте! 11. – Та гадюки там у лісі, ой! 12. Ой коню, коню, не продам я тебе (із тв. О. Довженка).

Завдання 83. Стилiстичне спостереження: поміркуйте, яке стилістичне навантаження передають вигуки мовного етикету в поезії, які ще засоби виразності використовує авторка.

Ліна Костенко

Пінг-понг

- добридень –
- здрастуйте –
- як справи? –
- спасибі – добре – як у вас? –
- робота – літо – спека – спрага –

– а настрій?
– добре –
– все гаразд –
Неправда – очі –
– вам здалося –
– ви зблідли –
– обережно – м'яч! –
вогнем мовчання зайнялося –
схрестились погляди – пробач –
кажи слова легкі й порожні –
кажи їх знов – кажи їх знов! –
а так дивитися не можна
в настільнім тенісі розмов –

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа на вживання прийменників:

Вправа на морфологічну норму:

ТЕМА 11: СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС. СИНТАКСИЧНІ ОДИНИЦІ В РІЗНИХ СТИЛЯХ

Завдання 84. Знайдіть у тексті однорідні члени речення, прокоментуйте їхні стилістичні функції.

Над містом котився важкий, тисячоголосий гомін. Він народжувався десь там, по темних вузьких завулках, на запилюжених дорогах за міськими ворітьми – короткими перемовками, сонними вітаннями, скрипом коліс, брязкотом металу, старечим покашлюванням – сотнями маленьких струменців, котрі плинули, вбирали в себе інші й врешті вихлюпували на агору. Часто, з похлипом калатав рибний дзвін, тугі м'ячі ударів злітали вгору й падали на пласкі покрівлі будинків, скочувались униз, і тут їх чавили, втоптували в ще холодний брук сотні підошов. Міцних, з волової шкіри, важких дерев'яних, елегантних, обкованих сріблом з хитромудрими карбованими написами черевиків метеків, вершників, рабів, різьбярів, виноробів, софістів, гончарів, архонтів, селян. Агора клекотіла, вирувала, дихала одними велетенськими грудьми (Ю. Мушкетик).

Завдання 85. Знайдіть у реченнях відокремлені члени, прокоментуйте їхнє стилістичне навантаження.

1. За кущами смородини стояло три вулики – старі, витіпані дощем, негодами. 2. Бджоли, тихі, аж сумні, зрідка перелітали в повітрі. 3. Пригадую, як ми, діти, зламували на Івана Купала «гільце», прикрашали його стрічками, стружками, паперовими квітами, як ходили з тим гільцем по вулиці, співали пісень тремтячими, солодкуватобентежними голосами, а потім, уже пізніше, розламували те гільце, прикривали ним грядку огірків, щоб добре цвіли, щоб добре родили, щоб було не посушливе літо. 4. Їхнє дрібне листячко, жовтими вогниками прикрасивши в'юнке віття, ледь-ледь тріпоче, створюючи видимість настрою. 5. Я уявив собі на мить цю своєрідну поліську Венецію, уявив її весняну земну красу – ніжну, дивну – і ту пісню, що зрина над водами... 6. Пригадалися вірші Михайла Стельмаха, переповнені світла, бентежної розкованої води, любові, садового та лісового рясту. 7. І так він складно говорить, так красно, що я з великою повагою думаю про його художницьку душу – душу трудівника, яка в буденному, звичайному застерігає прекрасне. 8. Завжди, перебуваючи на Дніпрі, із дивним зачудуванням оглядався кругом себе, намагаючись поглядом увібрати якомога більше простору – і не ближчого, а саме дальшого. 9. Місяць плив по чистому небу –

великий срібний сазан у погідному озері. 10. Повітря тут, на яблуні, пахло листям і недоспілими плодами; над головою воно стояло чисте й незрушне, а там, у далечині, забарвлювалось у сиві тони, було досягале і наче аж густіше. 11. Відійшли проліски в лісі, вже засиніли фіалки, засвітився над опалим листям лісовий сон – вайлувата й трохи смішна в певності своєї краси квітка... 12. То не голуби незграбно осідають на хвости, задираючи маленькі голівки на лискучих шиях. 13. Маленький сірий жайворонок, натхненний дух цього чорнозему, цього благодатного поля, його голосне щастя (із тв. Є. Гуцала).

Завдання 86. Окресліть стилістичну роль звертань у контекстах.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті (В. Симоненко).

Сеньйорито акаціє, добрий вечір.
Я забув, що забув був вас,
Але осінь зійшла по плечі,
Осінь, ви і осінній час,
Коли стало любити важче
І солодше любити знов...
Сеньйорито, колюче щастя,
Хто воно за таке любов?
Вже б, здавалося, відболіло,
Прогоріло у тім вогні,
Ступцювало і душу, й тіло,
Вже б, здалося, нащо мені?
У годину суху та вологу
Відходились усі мости,
І сказав я – ну, слава Богу,
І, нарешті, перехрестивсь...
Коли ж – здрастуйте, добрий вечір...
Ви з якої дороги, пожежо моя?..
Сеньйорито, вогонь по плечі –
Осінь, ви і осінній я... (М. Вінграновський).

Хай це, можливо, і не найсуттєвіше,
але ти, дитино,
покликана захищати своїми долоньками
крихітну свічку букви «ї»... (І. Малкович).

Завдання 87. Поясніть стилістичну роль вставних компонентів у реченнях, окресліть їх стильову належність.

1. Власне, поет, чи, певніше, наростаюча слава його й поклікала сюди Івана Оскаровича, людину по горло зайняту, перевантажену безліччю обов'язків, буденних клопітних справ, які, зрештою, до ніжних муз не мають аніякого стосунку (О. Гончар). 2. Отже, не такий простий та білий цей світ. 3. А може, щось і вродить. 4. Дивовижне це відчуття, рівного йому, либонь, немає і не може бути. Може, не пташиний інстинкт, який іноді просинається в людині, а саме воно поклікало в осіннє поле? 5. Можливо, найдрібнішою мурахою, що разом з іншими клопочеться в хідниках свого мурашника; можливо, були ви польовим зайцем... 6. Нарешті, ожеледь – з теплим поривчастим вітром, із високим сонцем; з даліни немов накочуються хвилі весняного настрою... 7. На широких галявах дуби ці почуваються, мабуть, самотніми, але вони вже позивали до своєї самотності і, здається, раді їй. 8. Власне, сюжет і настрої такі є... 9. Зрештою, так воно цвіте завжди. 10. Емоції теж, видно, причаїлись... 11. По-перше, щоб серце їй сіллю не посипав, наче то йому виграшки, а по-друге ... люди різне можуть подумати. 12. От і побігли, нарешті, весняні води! 13. Здається, нинішній день – день води. 14. Але той спів, що й досі живе в моїй пам'яті, мабуть, не тільки провіщав неминучу весну, а й, либонь, допоміг їй прийти, настати... 15. Вдень, безумовно, було видно його світлу шубку на всі боки. 16. Це ж великий вітер, думається мені, це ж, мабуть, безмежний світ, коли друге крило вітру загубилось так далеко, що не дійдеш до нього й не добіжиш! (із тв. Є. Гуцала).

Завдання 88. Поміркуйте, які стилістичні функції виконують вставлені конструкції в контекстах.

П. Тичина

З кохання плакав я...
З кохання плакав я, ридав.
(Над бором хмари муром!)
Той плач між нею, мною став –
(Мармуровим муром...)

Пливуть молитви угорі.
(Вернися з сміхом-дзвоном!)
Спадає лист на вівтарі –
(Кучерявим дзвоном...)

Уже десь випали сніги.
(Над бором хмари муром!)
Розбиті ніжні вороги –
(Мармуровим муром...)

Самотна ти, самотний я.
(Весна! – світанок! – вишня!)
Обсипалась душа твоя –
(Вранішня вишня...).

В. Лесич

В жовтні

Мов ржею вкриті дерева,
мов смертю зв'ялена трава.
(Це осінь!)
Мов сном замрячене життя,
життю закрите вороття –
(Смерти знак... Це осінь).

Летять, втікають журавлі,
втікають з рідної землі...
(Ох, осінь!..)
Мов діти плачуть та квилять,
що в чужину кудись летять.
(Сумно... Ох, це осінь...)

В далекий край, в незнану путь
плачі, квиління понесуть.
(Це осінь!)
І тут журба, і тут жалі,
і ржаве листя по землі...
(Заспано... осінньо...)

Завдання 89. Визначте засоби ускладнення в реченнях, з'ясуйте їх стилістичні функції, окресліть стильову належність речень.

1. Почорнію, вимокну, розтану, ручаї пустивши навмання. Я не зникну – хмарою я стану у блакиті сонячного дня (М. Братан).

2. Як же, справді, можна, не оволодівши мовою, творить літературу? (М. Рильський).

3. Із моря набігла хвиля густими білими гребенями і почала ніби танцювати кругом човна (І. Нечуй-Левицький).

4. Усе змішалось і злилось в одну мить докупі: і земля, і море (І. Нечуй-Левицький).

5. Нарешті, про кличний відмінок, властивий тільки українській мові. У суто нормативних випадках у прямих звертаннях до осіб ця форма використовується, однак її застосування, стилістична роль – набагато ширші (із журн.).

Завдання 90. Визначте поширені і непоширені речення. Простежте зміну стилістичних відтінків залежно від типу речення.

1. ... Покотилася зоря. Булькнув у воду водяний шур... Закахкало спросоння криження... Писнула очеретянка... Десь далеко прогук паровик... (Остап Вишня). 2. Проломилося небо (О. Гончар). 3. Світиться світ. Усюди розіллалося тихе, сріблясте, безкрає... (О. Гончар). 4. День згасає (О. Гончар). 5. Погода стояла суха, безвітряна (Григорій Тютюнник). 6. Цвітуть соняшники (Є. Гуцало). 7. Повітря вогке, м'яке (Є. Гуцало). 8. Літо – квіти, літо – вітер, Літо – річка, сонце, ліс! (Н. Замрія).

Завдання 91. Визначте типи односкладних речень, поясніть їхнє стилістичне навантаження.

1. Вечоріло. Поменшала вже Цілоденная спека, Над горою край неба палав, Мов пожежа далека (І. Франко). 2. Золота осінь... (Остап Вишня). 3. Сіріє... (Остап Вишня). 4. Скільки пісень погублено тепер – старих і розрадних! (Ю. Яновський). 5. Гомін... Буря... Коні... Тіні... Передзвони (І. Багряний). 6. І знову йдемо. Біль утрат, і дух степів полиневий, і Дніпрову блакить, і рожеві, як юність, світання – усе забрали із собою та все несемо на схід. Думаю про тебе, далека моя любов (О. Гончар). 7. Уночі загуло з гір (О. Гончар). 8. Скелі й вода. Уже осінь, збезлюдніли пляжі, хвиля розбурхано б'є в береги. Сидимо на камені, що колись, може, під час землетрусу, обвалився в море, неподалік стирчить із води інший уламок скелі, на ньому, напівзатопленому, чайка незворушно стоїть, велика, тонконога. Дивиться кудись у простір, наче думає (О. Гончар). 9. Привілля, безмежний простір, краса. Думається про те, що завжди були ці мальовничі краєвиди, завжди будуть (Є. Гуцало).

Завдання 92. Знайдіть номінативні речення, з'ясуйте їхню стилістичну роль.

1. Ранок. Морозець. Порипує сніжок. До Сріблянського ярка від хутора три кілометри (Остап Вишня). 2. У луках гра сумна сопілок (О. Лятуринська). 3. Світло. Звідкись – хмара. Тінь (В. Барка). 4. Коні... Кобили... Стригуни... Лошата... Пекло... (Остап Вишня). 5. Понад лісосмугою шлях (О. Гончар). 6. Скупа природа, суворий край (О. Гончар). 7. А вранці знову сліпучість, і білосніжність, і якийсь уже не страшний після ночі двигіт ударів по всім узбережжю (О. Гончар). 8. Ще в пам'яті метелиць білий жах (М. Рильський). 9. А у лісі скрізь вовки, і ведмеді, і лисиці, і ворони, і граки, і розбійниці синиці (Олександр Олесь).

10. Ні щастя, ні лиха, ні боргу, ні війн.

А літо. І домік по вуха в траві.

Старе піаніно. І тиша. І кіт.

Сушу за фіранкою липовий цвіт.

За вікнами – дворик. І дикий газон.

Кадить запізно іранський бузок.

Я дівчинка тиха. Підручники. Гами.

Крохмалю комірчик і слухаю маму.

Ніщо не минуло. Ніщо не прожито.

За садом – дощами розпатлане жито.

Старе піаніно. І тиша. І кіт.

І пахне безсмертником липовий цвіт (І. Жиленко).

Завдання 93. Схарактеризуйте порядок слів у реченнях, прокоментуйте стилістичне навантаження інверсії.

1. Тривожне червоне сонце лежить над хлібами (Олесь Гончар). 2. Я наспівую пісню... 3. Падав м'який сніжок, засипав чорну землю, усе сповивав своїм лагідним білим сянням. 4. Не сприймав нічиєї радості, пісень... 5. І сірий заєць також почав думати про зиму. 6. Дощ лопотить глухо, впевнено. 7. Сором'язливі промені пролізли до світлиці, затанцювали на підвіконнях, на столі, на долівці. 8. Вони [яблука] падали невидимо, раптово, стрясаючи застою тишину... 9. Через видолинок хтось скакав на гнідому коні, то зникаючи між горбами, то знову появляючись (із тв. Є. Гуцала). 10. Послухаю цей дощ. 11. Життя ішло, минуло той перон. 12. Блакитні вії хата підніма. 13. Той клавесин і плакав, і плекав чужу печаль. 14. Я забуваю сумніви і сум. 15. Багряне сонце сутінню лісною у просвіт хмар показує кіно...

16. Я в людей не проситиму сили... 17. Світанок стежку снігом притрусив. 18. Хай не розбудить смутку телефон. 19. Плачуть і моляться білі троянди. 20. Дубів золоті герби горять над коронами сосен. 21. У присмеркові доброї дібровості пшеничний присмак скошеного дня. 22. Я вранці голос горлиці люблю. 23. Під грушею у дикій моркві до ранку ходять їжаки. 24. Я чую смутку пальці крижані. 25. Цвіли у нас під вікнами акації. 26. Притихлі явори стояли безшелесно. 27. Сосновий ліс перебирає струни. 28. Я поцілую мальву у щоку. 29. Русявокосі Берегині позолотили береги. 30. І довго світяться в душі оті розкішні натюрморти уздовж доріг на спориші. 31. Ловлю твоє проміння крізь музику беріз. 32. Сосновий світ здивовано вивчаю. 33. Зелений мох на древній стрісі заткали древні павуки (із тв. Л. Костенко).

Завдання 94. Поясніть стилістичну спроможність періоду.

Коли ридали сосни янтарем
і динозаври ніжились в щиріці,
коли ще жив у пралісі пралев,
коли у небі глибали праптиці,
коли льоди зсувалися із гір
і ще була не ящірка, а ящір, –
який він був, мій особистий пращур,
неандерталець, вертикальний звір? (Л. Костенко).

Завдання 95. Доведіть стилістичну доречність уживання складнопідрядних речень у художньому стилі на прикладі поданих синтаксичних конструкцій.

1. Коли в людини є народ, тоді вона уже людина. 2. Я лиш інструмент, в якому плачуть сні мого народу. 3. Не говори печальними очима те, що бояться вимовить слова. 4. Сама втекла в сніги, у глухомань, щоб віднайти душевну рівновагу. 5. Якщо кохаєш, – знайдеш без адрес оцю хатину за морями снігу. 6. Зіграй мені мелодію любові, ту, без котрої холодно словам. 7. Чатує вітер на останнє листя старого дуба, що своїм корінням тримає схили урвища... 8. Віддайте мені мову, якою мій народ мене благословив. 9. Все, чим образили поета, акумулюється в слова (із тв. Л. Костенко).

Завдання 96. Виконайте стилістичне спостереження: поясніть стилістичне навантаження безсполучникових складних речень.

1. На вулиці помалу прокидалося життя: заревла череда, замекали вівці, заляскали батогами пастухи, заторохкотіли потроху вози, заскрипів журавель біля криниці, задимились димарі, почулися пісні (В. Винниченко). 2. Бігають коні, кричать крамарі, регочуться дівчата, крутиться карусель... (Остап Вишня). 3. Шепталові зсудомило спину: якимось повесні він задрімав у приводі, підпасок дошкульно хльоснув, дротинки порвали шкіру, ранка, вподобана ґедзями, досі не гоїлася (В. Дрозд). 4. Курілася просіка пилом, хмурились ліси, самотній промінь ковзнув по галявині – темною міддю просвітив сосну і погас на плечах дівчини (М. Стельмах).

Завдання 97. Схарактеризуйте речення з прямою мовою зі стилістичного погляду.

М. Пригара

Пахне літо

На дзвінкій галяві теплим літом
Заквітчалась липка першим цвітом,
І сама страшенно здивувалась:
«Та невже ж таке зі мною сталось?»
Зашуміли трави над землею,
Здивувались також разом з нею.
Забриніли дзвоники ласкаві:
«Ой, же й дух солодкий на галяві!
Пелюстки у нас лілові й білі,
Та чомусь ми пахнути не в силі...»
Жовтим оком дивиться ромашка:
«Від такого цвіту дихать важко!»
І радіють бджоли-медоноші:
«А для нас ці квітоньки – хороші!»
Повна липка радості і суму:
«Через що, – зітхає, – стільки шуму?»
І ховає гілочки розквітлі,
Миті в зливах, скупані у світлі.
В лісі меду теплою наливо:
Пахне цвіт на липці. Пахне літо!

Завдання 98. Стилiстичний експеримент: замiнiть пряму мову непрямою, порiвняйте обидва варiанти, зазначте стилiстичнi вiдтiнки в семантицi таких конструкцiй.

1. Посмiхнулася мишка та й каже: – Зараз, звiсно, з трьох зерняток ситим не будеш. 2. Полетiв соловей до гав: «Допоможiть! Потрiбна менi нова пiсенька!» 3. Вислизнула лисичка з двору та й прошепотiла пiвнику: – Усе гаразд! Зараз до лiсу прийдемо – отримаєте свої два мiшки зерна! 4. – Добре було б заприятелювати, скажiмо, з верблюденям, – думав собi Петрик. 5. Помiтив зайчик лоша та козеня i каже їм: – Хочете поки що моїм м'ячиком погратися? 6. – Чому ви сперечаєтесь? – запитав зайчик. 7. А їжачок потихеньку наносив повну бочку та й каже: – Сила та спритнiсть – це, звiсно, добре. Ось тiльки без терпiння та старанностi нiчого вони не вартi! (Я. Мазур).

Завдання 99. Прокоментуйте стилiстичнi особливостi синтаксичної побудови тексту наукового стилю.

Українська мова зробила прорив у середовище комп'ютерних комунікацій, завойовує позиції у міжмовних інтерфейсах, у фондах державних стандартів України, у науково-технічній термінографії, оволодіває інформаційним простором програмних забезпечень, нарощує відповідну термінологію.

Завдяки розширенню суспільних сфер використання української мови і зростання модусу її присутності в мовному просторі України активізувалися процеси демократизації та інтелектуалізації української мови. Це виявилось у збагаченні лексичного складу мови новотворами і запозиченнями, у проникненні в літературну мову усно-розмовних елементів, яскраво забарвлених емоціями і суб'єктивними оцінками (із підручника Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько «Стилiстика української мови»).

Завдання 100. Здійснить стилiстичний аналіз синтаксичної будови наведених текстів.

ТЕКСТ 1

Т. Шевченко

Встала весна
Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
соловейко в гаї землю,
убрану весною,
вранці зустрічають...

ТЕКСТ 2

Леся Українка

Спить озеро
Спить озеро, спить ліс і очерет.
Верба рипіла все: «Засни, засни...»
І снилися мені все білі сни:
на сріблі сяли ясні самоцвіти,
стелилися незнані трави, квіти,
блискучі, білі... Тихі, ніжні зорі
спадали з неба – білі, непрозорі –
і клалися в намети... Біло, чисто
попід наметами. Ясне намисто
з кристалю грає і ряхтить усюди...
Я спала. Дихали так вільно груди.
По білих снах рожевії гадки
легенькі гаптували мережки,
і мрії ткались золото-блакитні,
спокійні, тихі, не такі, як літні...

ТЕКСТ 3

В. Сосюра

Облітають квіти, обриває вітер
пелюстки печальні в синій тишині.
По садах пустинних їде гордовито
осінь жовтокоса на баскім коні.

В далечінь холодну без жалю за літом
синьоока осінь їде навмання.
В'яне все навколо, де пройдуть копита,
золоті копита чорного коня.

Облітають квіти, обриває вітер
пелюстки печальні й розкида кругом.
Скрізь якась покора в тишині розлита,
і берізка біла мерзне під вікном.

Завдання 101. Поясніть специфіку пунктуації наведених контекстів із графічного та стилістичного погляду.

Соняшники горять...

– сама як струна –

Метеликів дуєти...

– а на лапках мед – (П. Тичина);

: здрастуй! Здрастуй! – сиплеться з очей (П. Тичина);

Невже забув

що любиш ти човни

і тиші мудру таїну

твій луг – твій дух

на горах твій олімп

а в жилах Рось

невже забув

як тепло диха стежка

перед батьковим порогом

як щире слово

з маминих очей

а земля

піснями зглибу промовля

і просить сісти на траву

послухати

а ніч така дзвінка у тиші

човни у душу запливають (Д. Чередниченко).

Завдання 102. Виконайте повний стилістичний аналіз текстів за схемою:

1. Виразно прочитайте текст.
2. Визначте тему й основну думку.
3. Поясніть тип мовлення (розповідь, опис, роздум).
4. Зазначте сферу вживання тексту.
5. Аргументовано прокоментуйте колорит тексту.
6. Обґрунтуйте функції тексту.
7. З'ясуйте стиль і підстиль (де можливо) тексту.
8. Дослідіть мовні особливості тексту на всіх рівнях – фонетичному, лексико-фразеологічному, морфемному, морфологічному та синтаксичному, – ілюструючи прикладами з тексту.
9. Схарактеризуйте стилістичні фігури, наявні в тексті.

ТЕКСТ 1

Д. Павличко

Якби я втратив очі, Україно,
То зміг би жить, не бачачи ланів,
Поліських плес, подільських ясенів,
Дніпра, що стелить хвилі, наче сіно.

У глибині моїх темнот і снів
Твоя лунала б мова солов'їно;
Той світ, що ти дала мені у віно,
Від сяйва слова знову б заяснів.

А глухоти не зможу перенести,
Бо не вкладе ніхто в печальні жести
Шум Черемоша, співи солов'я.

Дивитися на радощі обнови,
Та материнської не чути мови –
Ото була б загибель-смерть моя.

ТЕКСТ 2

В. Симоненко

Ти знаєш, що ти – людина?
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні.

Більше тебе не буде,
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди –
Добрі, ласкаві й злі.

Сьогодні усе для тебе –
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба –
Гляди ж не проспий!

Бо ти на землі – людина,
І, хочеш того чи ні, –
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні.

ТЕКСТ 3

В. Симоненко

Де зараз ви, кати мого народу?
Де велич ваша, сила ваша де?
На ясні зорі і на тихі води
Вже чорна ваша злоба не впаде.

Народ росте, і множитьься, і діє
Без ваших нагаїв і палаша.
Під сонцем вічності древніє й молодіє
Його жорстока й лагідна душа.

Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні, й прибуду,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

ТЕКСТ 4

В. Симоненко

Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок,
Є тисячі ланів, але один лиш мій.
І що мені робить, коли малий зажинок
Судилося почать на ниві нерясній?

Чи викинути серп і йти байдикувати,
Чи долю проклясти за лютий недорід
І до сусід пристать наймитувати
За пару постолів і шварку на обід?

Та мушу я іти на рідне поле босим,
І мучити себе й ледачого серпа,
І падати з утоми на покоси,
І спать, обнявши власного снопа.

Бо нива – це моя! Тут я почну зажинок,
Бо кращий урожай не жде мене ніде,
Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок
Мене на ниву батьківську веде...

ТЕКСТ 5

В. Стус

Тільки тобою
білий святиться світ,
тільки тобою
повняться брості віт,
запарувала
духом твоїм рілля,
тільки тобою
тішиться немовля.
Спів калиновий
піниться над водою
тільки тобою,
тільки тобою.
Тільки тобою
серце кричить моє,
тільки тобою
сили мені стає
далі брести
хугою світовою –
тільки тобою,
тільки тобою.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа на синтаксичне узгодження:

Вправа на синтаксичну норму:

ТЕМА 12: СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ

Завдання 103. Для майбутніх мовознавців: укладіть словничок стилістичних фігур, самостійно доберіть приклади.

Блок 1) асонанс, алітерація, дисонанс, оноματοпея, звуконаслідування, звукопис, гаплогія, анаклаза, апокопа, гіатус, синерезис, рима, анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, паліндром;

блок 2) алегорія, ампліфікація, антитеза, антифразис, антономазія, гіпербола, градація, енантіосемія, епітет, іронія, каламбур, катахреза, літота, метафора, метонімія, оксюморон, перифраз, паронімазія, персоніфікація, плеоназм, повтор, порівняння, синекдоха, тавтологія, апокопа, гіфен, гемінація, меліоризація, пейоризація, редуплікація;

блок 3) амфіболія, анаколүф, апосіопезис, апорія, асиндетон, атіологія, еліпс, епітроп, паралелізм, парентеза, парцеляція, період, полісиндетон, апозиція, силепсис, хіазм.

Завдання 104. З'ясуйте стилістичні фігури, ужиті в контекстах.

1. То що ж все-таки ми за народ такий, запитуємо себе багато століть, запитуємо й нині. А у відповідь чуємо хіба що: «...Нащо нас мати привела? Чи для добра, чи то для зла? І не дознавшись умираєм, і полишаємо діла...» (В. Яворівський). 2. Темна ніч, чорна ніч, тьмяна ніч... (Остап Вишня). 3. Безсмертна мово! Ти смієшся гірко (Л. Костенко). 4. Почалася у сонця безсонниця – І подовшали раптом дні (В. Симоненко). 5. Я тебе обнімав, говорив, цілував, Цілував, говорив, обнімав – обнімаю, Говорю і цілую – сльозою вже став З того боку снігів, цього боку немає... (М. Вінграновський). 6. Де зараз ви, кати мого народу? Де велич ваша, сила ваша де? (В. Симоненко). 7. Не маю зла до жодного народу. До жодного народу в світі зла не маю (М. Вінграновський). 8. Ще не скреснув мороз, далина не воскресла... (М. Вінграновський). 9. В свободу вірю, вірю в мир. І хоч загину – до загину (М. Вінграновський). 10. Ой, як та біла білота боліла, о, як боліла біла білота! (В. Стус). 11. Спалахи, сполохи, полум'я. Крилами з каменя клекоти (В. Лесич). 12. Зелений шум зелених плес, Зелений плюск, зелений сплеск, Зелений світ – внизу, вгорі, – Зелена прозелень зорі! (Р. Лубківський). 13. Без вітру не родить жито, Без вітру вода не шумить, Без мрії не можна жити, Не можна нікого любити (М. Сом). 14. Бджоли гудуть на густому гудинні, з

литого листу линуть у вулики, пасіки, вишнями старанно вкutanі, в морі зеленім, як човники вутленькі, з хвилі на хвилю... (В. Підпалій). 15. Він мав сто сот нагальних справ, Він щедро лаври пожинав, А друзі – малювали (М. Луків). 16. Коли це так вже було з нею?.. В дитинстві далекому, в далекому дитинстві (М. Стельмах). 17. Відламаю гілочку, Гілочку-вербичку, Та поставлю в пляшечку, В пляшечку, в водичку (Н. Забіла).

18. Признаюся вам, признаюся,
Я так само його боюся:
Те весело-сумне кування,
Те одверте пророкування
Каже: «Хлопче, так мало жив ти,
По землі так мало ходив ти.
Бачив мало. Всміхався мало
І шептав знеможено «Мамо!»
Так добра зробив мало. Мріяв
Мало. Пшениці скопив, насіяв...
Мало серце твоє зітхало,
Цілував під зорями мало...»
А чи всі тебе люди чули
І боялись, сива зозуле?! (Р. Лубківський).

19. Пливе печаль. Біліють смолоскипи
Грайливо пофарбованих ялин –
Вони стоять, немов у червні липи,
Забрівши в сивий і густий полин.

Полин снігів повзе до видноколу,
Лоскоче обрій запахом гірким.
Лапаті, білі і колючі бджоли
Неквапно кружеляють понад ним... (В. Симоненко).

Завдання 105. Проаналізуйте: стилістичних фігур якого рівня (фонетичного, морфеміко-морфологічного, лексичного, фразеологічного, синтаксичного) найбільше представлено в поезії.

Людино, друже мій! Одне ти мушиш знати:
Незнані вміння у тобі таяться,
Безмірні сили просяться на світ.
Не дай! Не дай себе ти затоптати,
Бо ти родивсь, щоб виконать своє,
Лише тобі призначене завдання!

Ще рідний край чекає твого внеску,
Ще твій народ чекає на твій цвіт,
Бо ще не знайдено усіх любові слів,
І ще не всі написано вірші,
І ще не всі проспівано пісні,
Не створені ще всі картини і скульптури,
Не всі будови зведено до зір,
Не всю неправду знищено на світі,
Не все на світі зроблено добро (Іван Коваленко).

Завдання 106. Виконайте стилістичне спостереження: порівняйте два тексти; поясніть, що в них спільного, а що відмінного в подібній стилістичній фігурі; з'ясуйте стилістичне навантаження цих фігур.

ТЕКСТ 1

Цей світ, як чудо, ти – його частина:
і як же жити в світі тім чудеснім?
Де шлях до дому вічного, ясного?

Де шлях до дому вічного, ясного,
коли лиш гостем нам судилось тут
перебрести земну коротку путь... (О. Тарнавський).

ТЕКСТ 2

Мені з тобою добре як ніколи.
За вікнами осінній дощ шумить.
І коли міг би – зупинив би мить, –
Мені з тобою добре як ніколи (М. Луків).

ТЕМА 13: СТИЛІСТИЧНІ ПОМИЛКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Завдання 107. Виразно прочитайте текст, дотримуючись орфоепічних норм; з'ясуйте його стильову належність; обґрунтуйте свою думку прикладами з тексту.

Д. Павличко

Де найкраще місце на землі

Де зелені хмари яворів
Заступили неба синій став,
На стежині сонце я зустрів,
Привітав його і запитав:
– Всі народи бачиш ти з висот,
Всі долини і гірські шпилі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі? –
Сонце усміхнулося здаля:
– Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
Там найкраща, де вродився ти!
Виростай, дитино, й пам'ятай:
Батьківщина – то найкращий край!

Завдання 108. Знайдіть випадки порушення евфонічних норм, усуньте помилки.

Яскравої осінньої пори усе навколо золотиться різнобарв'ям рослин. Вкрили клумбу золоточубі чорнобривці. А он майорять барвисті гладіолуси і різнокольорові айстри. Вже починають цвісти хризантеми. Всією своєю красою прагнуть привернути до себе увагу яскраві вербени. З цікавістю поглядає на світ ехінацея. Все навколо палахкотить багатством своїх кольорів, випромінює красу і дарує пахощі осіннього досягання (авт.).

Завдання 109. Виправте помилки в закінченнях іменників; з'ясуйте, у текстах яких стилів можливе вживання поданих мовних конструкцій.

Бальзам для губей, чемпіонат із футболу, побачитися за вежою, двоє бабей, бабуся!, сьогодні немає вітра, зустрітися за їдальньою,

екскурсія до Миргороду, доїхати до майдана, фотографувалися під час листопада, багато галаса, купити піска, крутнути плечами, шановний глядач!, ліки від головної болі, стояти над кручою, сидіти під вишньою, знайомити з Аньою, дорогий Петро!, Юріє Семеновичу!, десять гривнів, у магазин завезли нові пальто, у місті багато готелей, немає в продажі, салат із помідор, будівництво магістралів, сто кілограм, нагородити Михайла Івасенко, сік із мандарин, кримських татарів, не читати цього романа.

Завдання 110. Поясніть, у яких випадках правильно узгоджено прикметник з іменником, сформулюйте правила, виправте помилки.

Маленьке кенгуру, повноводе Конго, довга тунель, важкий путь, далека Сибір, непосидючий хлоп'я, золотоволоса дівча, ароматний какао, кумедне шимпанзе, нова шампунь, світлий тюль, гостра біль, справедливий журі, смачне салямі, стрімке торнадо, свіжа івасі, вчена ступінь, рожевий фламінго, різноманітне меню, красиве кімоно, старовинний піаніно, дешеве таксі, оригінальне резюме, гостинний Капрі, красива Міссісіпі, широке авеню, корисна боржомі, набридливе цеце.

Завдання 111. Виправте помилки в уживанні прикметників.

Найсолоденький, вищий брата, алюмінійовий, Ігоровий зошит, самий свіжий, дорожчий усього, школярова куртка, оранжовий, більш рішучіший, теплолюбніший, ширший Десни, самий лагідний, Таніна сукня, самий активний, молодший усіх, дощевий, сестричкіна порада, найменш білявий, самий серйозний, пречесніший, зеленуватіший, самий дешевий, легший усіх, лисичкіна хитрість, найменш сліпий, Андрійове завдання, найбільш відоміший, самий розумний, Оліна книжка, Юрійове пальто, кароокіший.

Завдання 112. Правильно запишіть відмінкові форми числівників, поясніть особливості відмінювання слів цієї частини мови.

П'ятидесяти, чотирьма, стами, багатьома, чотирьомсот, на чотиристах, на шістьомстах, шестидесяти, на двомстах, семидесяти, на сороках п'ятьох, шістьохсот, дев'ятьмастами сорока п'яти, семистам, трьохстам, двумстам, стома десятьма, восьмидесятьом, на стах сорока, шестидесятьом, у двухстах шістьох, стомами, трьохсот

семидесяти п'яти, двухсот вісімдесяти трьох, трьохсот сорок другого, п'ятистами.

Завдання 113. **Перебудуйте речення, щоб уникнути двозначності в трактуванні займенників.**

1. Дівчинка з мамою читали її книгу. 2. Мама попросила доньку подати їй свою тарілку. 3. Батько говорив із братом про його справи. 4. Бабуся попросила Оленку віднести сукню до її кімнати. 5. Дідусь попросив онучку прочитати свого листа. 6. Учитель сказав учню подати свій зошит. 7. Іванко дістав зошит із рюкзака та поклав його на стіл. 8. Надія запропонувала подрузі зайти до її будинку. 9. Петрик нагадав другові принести його книгу. 10. Оксана з Марією зупинилися біля її машини.

Завдання 114. **Перебудуйте речення, правильно увівши в них обставини, виражені дієприслівниковими зворотами; обґрунтуйте стильову належність мовних конструкцій.**

1. Прочитавши книгу, вона мені сподобалася. 2. Мандруючи Європою, у мене вийшло багато красивих фотографій. 3. Милуючись донькою, йому на згадку спадає її мама. 4. Визирнувши з вікна, ішов сильний дощ. 5. Багато попрацювавши, фірма процвітає. 6. Виконавши всі тести правильно, учитель поставив мені високу оцінку. 7. Зайшовши до будинку, почалася наша улюблена телепередача. 8. Логічно поєднуючи між собою, ми утворюємо з речень суцільний текст. 9. Зустрічаючись в офіційній обстановці, президентами прийнято важливі для обох країн рішення. 10. Яскравіючи барвами, радісно від осінніх квітів.

Завдання 115. **Дослідіть, які стилістичні норми порушено, усуньте помилки.**

Відкрити очі, поступили в продаж, будь-ласка, прийду в одінадцять годин, відповідно з законодавством, більша половина учнів, завезли зимові пальто, перша прем'єра, виконаю на протязі тиждня, самий розумний учень, цей дуб вищий берези, пропустив із-за хвороби, святкові міроприємства, екзамен по фізиці, займати посаду вчителя, працювати по вихідних, розкрийте підручник, зошит по географії, зупинка по вимозі, зісти півяблука, включити світло, вуз, вільна вакансія, всезагальне право, прийняли участь в конференції, малоїмущі сім'ї, моя автобіографія, кліпати очами, відповіді

співпадають, мова це пісня, компостирувати білети, здатний до навчання, згідно вимог, відношення до людей, здавати екзамени, ознака нормативної вимови, прийшов по справі, сильна біль в області серця, смачні блюда, хронометраж часу.

Завдання 116. Відредагуйте речення.

1. Я запросила на свій власний юбілей всю свою рідню, які обов'язково усі приїдуть.

2. Більша половина учнів нашого класу прийняли участь в міському міроприємстві.

3. Згідно постанови міськради комітет отримав нове приміщення.

4. У цьому тексті зустрічаються помилки по дотриманню логіки в побудові тексту.

5. Багато років тому назад ці дерева насадили видатні поети і письменники.

6. Після закінчення опрацювання теоретичного матеріалу по фонетиці учні пишуть контрольну роботу в березні місяці.

7. Ця сукня дорожча тієї сукні в другому магазині.

8. З маленького малечку треба вчити дітей добре відноситися до тварин.

9. На протязі місяця вона хворіла, тому й пропустила багато занять із-за хвороби.

10. Мебель в цьому салоні дорожча такої ж самої, що ми зустрічали по протилежній вулиці.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТРЕНАЖЕР

Вправа «Акцентуаційна норма»:

Вправа на правильний вибір слова:

Вправа на лексичні помилки:

Вправа «Лексична норма»:

ТЕСТИ

ТЕКСТ 1

Прямо над нашою хатою пролітають лебеді. Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні <...> далеких дзвонів. Дід говорить, що так співають лебедині крила. Я придивляюсь до їхнього маяння, прислухаюсь до їхнього співу, і мені теж хочеться полетіти за лебедями, тому й підіймаю руки, наче крила. І радість, і смуток, і срібний передзвін огортають та й огортають мене своїм снуванням.

Я стаю ніби меншим, а навколо більшає, росте і міниться увесь світ: і загачене білими хмарами небо, і одноногі скрипучі журавлі, що нікуди не полетять, і полатані веселим зеленим мохом стріхи, і блакитнава діброва під селом, і чорнотіла, туманцем підволохачена земля, що пробилася з-під снігу.

І цей увесь світ тріпоче-міниться в моїх очах, і віддаляє, та й віддаляє лебедів. Але я не хочу, щоб вони одлітали від нас. От коли б якимсь дивом послухали мене: зробили круг над селом і знову пролетіли над нашою хатою. Аби я був чародієм, то хіба не повернув би їх? Сказав би таємниче слово! Я замислююсь над ним, а навколо мене починає кружляти видіння казки, її нерозгадані дороги, дрімучі праліси і ті гуси-лебедята, що на своїх крилах виносять з біди малого хлопця.

Казка вкладає в мої уста оте слово, до якого дослуховуються земля і вода, птиця в небі й саме небо...

А в цей час наді мною твориться <...>: хтось невидимим смичком провів по синьому піднебессі, по білих хмарах, і вони забриніли, як скрипка. Я тягнусь догори і сам собі не вірю: від зарічки знову над нашою хатою пролітають лебеді!

Чи вони послухались мого слова – обкружляли навколо села й повернулись до мене, чи це новий ключ?..

А віща скрипка і срібний відгомін бринять, еднаються над моїм дитинством, підіймають на крила мою душу і забирають її в нерозгадану далину. І хороше, і дивно, і радісно стає мені, малому, в цім світі...

«Так-так-так», – притирається до моєї ноги стара, з перебитим крилом качка. Вона чогось непокоїться, викручує рухливу шию, і то одним, то другим оком придивляється до неба, і тріпоче єдиним крилом. Їй щось дуже важливе хочеться сказати мені, та вона більше не знає слів і знову повторює: «Так-так-так».

За високою стрункою дзвіницею, що теж поривається вгору, десь у білому підхмар'ї зникають лебеді, але дзвін їхніх крил ще озивається в мені, а може, то вже озиваються розбуджені дзвони на дзвіниці?

– От і принесли нам лебеді на крилах життя, – говорить до неба і землі мій дід Дем'ян; у його руці весело поблискує струг, яким він донедавна вистругував шпиці.

– Життя? – дивуюсь я.

– Еге ж: і весну, і життя. Тепер, внучку, геть-чисто все почне оживати: скресне крига на ріках та озерах, розмірзнеться сік у деревах, прокинеться грім у хмарах, а сонце своїми ключами відімкне землю.

– Діду, а які у сонця ключі? – ще більше дивуюсь я, бо й не догадувався досі, що воно, наче людина, може мати ключі.

– Золоті, внучку, золоті.

– І як воно відмикає ними землю?

– А ось так: якоїсь доброї години гляне сонце із свого віконечка вниз, побачить, що там і земля, і люди, і худібка, і птиця помарніли і скучили за весною, та й питає місяця-брата, чи не пора землю відімкнути? Місяць кивне головою. А сонце посміхнеться і на промінні спустить у ліси, у луки, в поля і на воду ключі, а вони вже знають своє діло!

Я уважно слухаю діда і раптом страхаюсь:

– Діду, а сонце не може їх загубити, як наша мама?

– Що, що, надзигльований? – срібно-блакитнаві, мов побризкані росю безсмертники, оживають старі очі. Дід ошелешено підкидає вгору брови, потім одгетькує мене вільною рукою і починає сміятись. Він дуже гарно сміється. Хапаючись руками за тин, ворота, ріжок хати чи дерево, а коли нема якоїсь підпірки, тоді нею стає його присохлий живіт. В таку хвилину вся дідова постать перехитується, карлючки вусів одстовбурчуються, з рота виринаються клекіт і «ох, рятуйте мою душу», з одежі осипається дерев'яний пилок, а з очей так бризкають сльози, що хоч горня підставляй під них.

Тепер я заспокоююсь: значить, сонце не може загубити своїх ключів, воно їх десь носить на шиї або ув'язує на руці. Так і треба, щоб потім не бідкатись і не морочити комусь голови.

– Діду, а куди лебеді полетіли?

– На тихі води, на ясні зорі, – пересміявшись і споважнівши, урочисто каже дід, поглядом показує мені на хату і йде до вчорнілої катраги майструвати колеса.

«Так-так-так», – погоджується стара качка і ще раз одним оком поглядає вгору.

А я стою серед подвір'я і по-своєму перебираю дідові слова. Переді мною, наче брама, розчиняється діброва, до мене живовидячки наближаються далекі тихі води і прихилені до них зорі. Це в таких краях, де я ще не бував. І покотилась туди моя стежина, мов клубочок.

І так мені хочеться піти в лісову далечінь, побачити з якогось незнайомого берега отих, наче зі срібла вилитих, лебедів, подивитись

на їхні співучі крила, що в теплому ірію захопили весну та й принесли нам. Але з ким я піду і де мені взяти чобіт? (М. Стельмах).

1. До якого стилю належить текст?

- А** художнього
- Б** розмовного
- В** публіцистичного
- Г** наукового

2. Який стилістичний колорит підкреслено в репліці діда « – Що, що, надзигльований? – срібно-блакитнаві, мов побризкані росю безсмертники, оживають старі очі»?

- А** фамільярності
- Б** ласкавості
- В** згрубілості
- Г** офіційності

3. Які слова переважають у контексті «А віща скрипка і срібний відгомін бринять, єднаються над моїм дитинством, підіймають на крила мою душу і забирають її в нерозгадану далину»?

- А** нейтральні
- Б** книжні
- В** розмовні
- Г** просторічні

4. Який художній засіб переважає в контексті « – А ось так: якоїсь доброї години гляне сонце із свого віконечка вниз, побачить, що там і земля, і люди, і худібка, і птиця помарніли і скучили за весною, та й спитає місяця-брата, чи не пора землю відімкнути? Місяць кивне головою. А сонце посміхнеться і на промінні спустить у ліси, у луки, в поля і на воду ключі, а вони вже знають своє діло!»?

- А** епітет
- Б** порівняння
- В** персоніфікація
- Г** метафора

5. Який відтінок має фразеологізм *на тихі води, на ясні зорі*?

- А** фольклорний
- Б** книжний
- В** розмовний
- Г** просторічний

6. Яке слово доречне в контексті «Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні <...> далеких дзвонів»?

- А пір'їнки
- Б намистинки
- В згуки
- Г звуки

7. *Тріпоче-міниться* в реченні «І цей увесь світ тріпоче-міниться в моїх очах, і віддаляє, та й віддаляє лебедів» є

- А омонімами
- Б синонімами
- В антонімами
- Г паронімами

8. У реченні «А в цей час наді мною твориться <...>: хтось невидимим смичком провів по синьому піднебессі, по білих хмарах, і вони забриніли, як скрипка» пропущене слово

- А казка
- Б чудасія
- В диво
- Г чудо

9. Слово *ключ* у реченні «Чи вони послухались мого слова – обкружляли навколо села й повернулись до мене, чи це новий ключ?..» є

- А багатозначним
- Б омонімом

10. Елементи якого стилю наявні в тексті

- А конфесійного
- Б художнього
- В розмовного
- Г наукового

11. Синонімами до іменника *горня* є всі слова, окрім

- А горнець
- Б горщик
- В кашник
- Г долоня

12. Іменник *катрага* є

- А діалектизмом
- Б розмовним
- В суржикізмом
- Г сленгізмом

ТЕКСТ 2

Високим надбанням японської культури є особливе ставлення до природи. Милування нею є однією з принципових характеристик японського національного характеру, і своєю вишуканістю художній смак японців завдячує тонкому сприйняттю природи, умінню відчутти красу будь-якого природного матеріалу як у творчості, так і в повсякденні.

Прагнення пізнати себе через природу, світ послідовно виявилось і в практиці створення японських садів. Як художнє явище японський сад починає складатися в X–XII столітті, а досягає розквіту в XIV–XIV столітті. Продовжує він своє життя й сьогодні. У всі часи японський сад виражав ставлення людини до світу, переконання, що вища істина й краса існують у природі і пізнати їх можуть люди з чистими помислами й відкритою душею. У цьому розумінні сад – це спосіб виявити істину й красу засобами самої природи, не силуючи її штучними вдосконаленнями.

Зовні японські сади докорінно відрізняються від звичних для європейця. Існує кілька видів таких садів: сухі сади, сади мохів, сади води й пейзажні сади. Усі японські сади мають філософську природу. Їх композиція лаконічна, у ній відсутнє все зайве, а кожний елемент відрізняється від інших і розміщений так, щоб розбудити людську уяву, створити <...> органічного зв'язку людини з природою.

Японський сад є тим особливим світом, який створено людиною для внутрішнього споглядання й самопізнання. Це яскраво символізує один із шедеврів японського садового мистецтва – сухий сад. У такому саду природа представлена лише каменями й піском. Як правило, у ньому налічується тридцять каменів, які утворюють кілька груп. Кожна група представляє конкретний образ, який нагадує або черепаха, або журавля, або «корабель скарбів». Споглядаючи ці образи, людина має зрозуміти філософію життя. Так, морська черепаха, яка прагне досягти дна океану, символізує глибину людського духу, а журавель у польоті – висоти, до яких людський дух може здійнятися. Білим гравієм передано образ водоспаду, який видозмінюється впродовж усього руху: на початку свого шляху він вузький і стрімкий, а потім поступово стає широким і повільним. Цей потік уособлює життя людини: юність імпульсивна й енергійна, а старість – спокійна й мудра. Із плином часу поріг сумнівів і розчарувань, який розділяє дві половини людського життя, долається, і потік стає широким. Тепер він може нести «корабель», навантажений скарбами життєвого досвіду. На шляху цього потоку розміщено камені, кожен із яких символізує різні етапи життя людини. Так, камінь у вигляді голови тигра представляє нелегкі моменти роздумів над сенсом свого існування. Трохи далі лежить маленький камінь, ніби хоче перегородити дорогу стрімкому потокові. Він уособлює образ маляти черепахи, яке марно витрачає багато

зусиль, намагаючись пливати проти течії. Цей образ є також символічним і ніби нагадує людині, що повернути минуле неможливо.

Японські штучні сади відображають особливе відчуття органічного зв'язку людини з природою, передають різноманітну гаму людських переживань. Не підкорення, а усвідомлення природи заради гармонійного співіснування з нею – ось кредо японського майстра саду й пересічного японця в його стосунках з природним середовищем (за В. Гриценко).

1. Найкращий заголовок для цього тексту –

- А** Пізнання себе через природу
- Б** Любімо природу!
- В** Мистецтво створення садів
- Г** Культура Японії

2. Засобом зв'язку першого та другого речень тексту є

- А** вставне слово
- Б** займенник
- В** метафора
- Г** повторюваний іменник

3. З образами черепахи й журавля пов'язана

- А** персоніфікація
- Б** градація
- В** антитеза
- Г** синонімія

4. Що уособлює водоспад із білого гравію?

- А** пісок
- Б** рух
- В** мрію
- Г** життя

5. У тексті немає мікротеми:

- А** Любов до природи
- Б** Гармонія з природою
- В** Замилування природою
- Г** Вплив на природу

6. У реченні «Їх композиція лаконічна, у ній відсутнє все зайве, а кожний елемент відрізняється від інших і розміщений так, щоб розбудити людську уяву, створити <...> органічного зв'язку людини з природою» потрібно вставити слово

- А казку
- Б атмосферу
- В диво
- Г відчуття

7. Змістові тексту відповідають усі тези, окрім:

- А Споглядання саду дає розуміння філософії життя.
- Б Прагнення пізнати себе – основа створення японських садів.
- В Збереження природи є порятунком душі.
- Г Японські сади створено для самопізнання.

8. Образи японських садів пов'язані з

- А психологією людини
- Б архітектурою приміщень
- В філософією життя
- Г скульптурою

9. Наведення дат у другому абзаці є елементом стилю

- А розмовного
- Б наукового
- В художнього
- Г офіційно-ділового

10. Яких садів немає в Японії?

- А сухих
- Б пейзажних
- В водних
- Г морський

11. Складниками сухих садів є все наведене, окрім:

- А камінь
- Б мох
- В пісок
- Г гравій

12. Які два поняття, згідно з текстом, існують у природі?

- А істина й краса
- Б краса й сила
- В любов і краса
- Г розум і сила

ТЕКСТ 3

У сфері фольклору стилістика української мови досліджує мовне вираження жанрів народної творчості (тематичне розмаїття лексики і фразеології, варіантність форм, специфіку синтаксичної організації жанрів, структуру тексту). До характерних мовних явищ фольклору належить фонетична, лексична й граматична варіантність. Тому на тлі стилістичних норм літературної мови допускають ще й фольклорну норму (варіантну).

У сфері художньої літератури стилістика досліджує роль фольклорних <...> у формуванні виражальних засобів літературної мови, у стилетворчих системах функціональних стилів, у індивідуально-авторських художніх стилях.

Серед одиниць кожного рівня мови є такі, що мають додаткову фольклорну конотацію, наприклад: алітерації й асонанси звуків, суфікси пестливості й ласкавості, відмінкові форми орудного порівняльного, постійні епітети, синтаксичні паралелізми та інше.

Відомо, що літературна форма загальнонародної мови виникає лише з появою художньої літератури цією мовою. Історія свідчить, що найдавніші твори є або записами легенд, міфів, казок, казань, оповідей, або написані під безпосереднім і дуже відчутним їх впливом. Це означає, що задовго до виникнення художньої літератури народна мова уже проходила свідому художню обробку в усній народній творчості, яку називаємо англійським словом *фольклор* (folk-loge – народна мудрість; народне знання). І на час появи, формування та становлення літературної мови її первинним, основним, хоч і не єдиним (бо були ще і традиції офіційно-ділового письменства, класичних споріднених і неспоріднених мов), джерелом стало мовлення усної народної творчості. Героїчна історія і соціальний драматизм, людська велич і звичайна буденність, художньо-філософське осмислення дійсності всього життя, яким воно було і як сприймалося його творцями – мовцями, переплавлялися в горнилі художньо-словесної творчості невідомих, воістину народних образів, у добірне художнє слово й блискучі зразки мовної форми різноманітних жанрів фольклору (Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько, «Стилiстика української мови»).

1. До якого стилю належить уривок?

- А публіцистичного
- Б офіційно-ділового
- В наукового
- Г художнього

2. Які слова переважають у наведеному уривку?

- А діалектизми

- Б терміни
- В розмовні
- Г сленг

3. Яким є слово *фольклор* за походженням?

- А питомим українським
- Б запозиченим

4. Оберіть синонім до іменника *фольклор*.

- А народна творчість
- Б збірник пісень
- В поетичний словник
- Г словниковий запас

5. Джерелами літературної мови, згідно з текстом, є все наведене, окрім:

- А усна народна творчість
- Б офіційно-ділове письмо
- В традиції класичних мов
- Г культурний досвід

6. Вислів *переплавлятися в горнилі* має стилістичний відтінок

- А розмовності
- Б піднесеності
- В інформативності
- Г офіційності

7. У реченні «У сфері художньої літератури стилістика досліджує роль фольклорних <...> у формуванні виражальних засобів літературної мови, у стилетворчих системах функціональних стилів, у індивідуально-авторських художніх стилях» пропущене слово

- А засобів
- Б складників
- В компонентів
- Г образів

8. Термін *конотація* (абзац 3) є синонімічним до слова

- А забарвлення
- Б фігура
- В образ
- Г засіб

9. Засобом зв'язку другого й третього речень є

- А** займенник
- Б** сполучник
- В** вставне слово
- Г** лексичний повтор

10. Іменники *алітерація* й *асонанс* належать до термінології

- А** літературознавчої
- Б** мистецької
- В** історичної
- Г** лінгвістичної

11. У тексті є всі мікротеми, окрім:

- А** Літературна мова виникає з появою художніх творів
- Б** Усна народна творчість передуює художній літературі
- В** Фольклорні сюжети є мандрівними
- Г** Кожен мовний рівень має фольклорне забарвлення

12. Що, на думку авторок тексту, є основним джерелом літературної мови?

- А** художні твори
- Б** ділові документи
- В** фольклор
- Г** усні сказання

ТЕКСТ 4

Скільки з уст народу нашого можна почути різних легенд, переказів, скільки пісень, приказок, співаночок, оповідок – трагічних і смутних, веселих і безжурних, – скільки всіх цих багатств можна записати по наших українських селах, хуторах!

Кілька років тому в Чигирині від сивої, спрацьованої за довге життя бабусі я почув зворушливу легенду. Бабуся сиділа на ослоні у своїй тісенькій хатині, а довкола неї, по стінах, барвисто цвіли рушники, вишиті її сухими жилавими руками. Її тихий голос дзвенів чисто, ніби холоднорський струмок:

– Жила в нашому містечку дівчина-красуня. Струнка, чорноброва, з тугою косою за плечима, знала безліч старовинних пісень і співала їх так, що навіть людина, яка й мови української не знала, танула серцем, ронила щиру сльозу, бо вчувала в тих мелодіях, звичайнісіньких буденних словах красу душі народної. Звали ту дівчину Оленою, і мала вона от-от повінчатися зі своїм нареченим. Палко й вірно вони кохали одне одного. Та заступили світ чорні хмари

війни. Топтали й ганьбили землю нашу злі вороги. Провела Олена свого любого на фронт, провела та й стала чекати...

І тільки тоді, як звільнився наш край чигиринський з-під фашистських чобіт, тільки тоді приніс листоноша жаданий трикутничок. І не від Тихона, ні... Друзі його писали, що лежить її суджений у далекому лазареті смертельно поранений і марить її ім'ям... Називає адресу, кличе Олену, просить привезти води з джерела, що на Замковій горі, благає долю, аби Оленин голос почути і з її уст народною піснею свою душу наповнити. Хутко зібралася дівчина й подалася до щастя свого аж за Урал. Відшукала, до спелілих уст припала, джерельною водою напувала і тихо співала улюблену Тихонову пісню, яку він найбільше поривався слухати у весняні вечори під вербами біля Тясмину:

Ой у лузі та ще й при березі червона калина...

І побачила Олена, як з тим її співом, її тихим сердечним голосом усе ясніше розплющувалися карі очі коханого, а на його блідому, украй змарнілому обличчі тепло світилася усмішка. Дні і ночі просиджувала біля нього.

А коли забирала додому німичного каліку, лікар-хірург відкликав Олену і сказав наодинці: «Не ми, а ваша любов, ваші пісні народні врятували солдата від смерті».

– Чудова легенда, – сказав я бабусі й зауважив: – Тепер та дівчина, мабуть, як і ви, – старенька й сива...

– Ні, – усміхнулася бабуся, – вона ніскілечки не постаріла, залишилася, як і тоді, молодою. Любов і пісня вберегли її від старості.

Пізніше я поцікавився в одного з чигиринських журналістів, чи не чув він, бува, такої легенди.

– Як не чув? Ви говорили з її героїнею, Оленою Прокопівною – матір'ю шести синів. Жаль, Тихін Іванович торік помер.

Ані ліку, ані віку подібним легендам, переказам. Живуть, примножуються, квітнуть. Передаються з покоління в покоління історія народу, його душа, характер, вдача. Який же великий, неосяжний і безсмертний скарб культури народу нашого маємо ми успадкувати!.. (за С. Носанем).

1. Найкращий заголовок до тексту –

- А** Невмируща народна пісня
- Б** Любов до пісні
- В** Історія одного кохання
- Г** Сила любові й пісні

2. Який тип мовлення переважає в тексті?

- А** розповідь
- Б** опис
- В** роздум

3. Іменник *уста* є

- А** діалектизмом
- Б** архаїзмом
- В** історизмом
- Г** неологізмом

4. Синонімом до іменника *трикутничок* (абзац 4) є

- А** усна звістка
- Б** хустинка
- В** лист
- Г** записка

5. У реченні «Називає адресу, кличе Олену, просить привезти води з джерела, що на Замковій горі, благає долю, аби Олений голос почути і з її уст народною піснею свою душу наповнити» переважає

- А** нейтральна лексика
- Б** книжна лексика
- В** сленг
- Г** застаріла лексика

6. Синонімом до прислівника *хутко* є слово

- А** швидко
- Б** вчасно
- В** повільно
- Г** уважно

7. Слово *ослін* (абзац 2) означає

- А** табуретка
- Б** лава для сидіння
- В** крісло
- Г** диван

8. У тексті переважає колорит

- А** розмовності
- Б** пісенності
- В** інформативності
- Г** урочистості

9. Згідно з оповіддю, наведеною в тексті, головними в житті людини є

- А** турбота й ласка
- Б** щирість і вірність
- В** любов і пісня
- Г** краса й сила

10. Доберіть відповідник до іменника *лазарет*

- А** землянка
- Б** лікарня
- В** монастир
- Г** будинок

11. Засобом зв'язку другого й третього речень тексту є

- А** вставне слово
- Б** займенник
- В** прислівник
- Г** лексичний повтор

12. У тексті немає мікротеми

- А** Важливо вчити народні пісні
- Б** Палке кохання
- В** Порятунок від смерті
- Г** Легенди зберігають історію народу

ТЕКСТ 5

Немає в людини нічого милішого над Батьківщину, над свою рідну землю! Де хто народився, де провів безтурботні дитячі роки, до тієї землі прив'язується він усією душею своєю на ціле життя. А хто змушений буває відірватися від Батьківщини, той мріє завжди про неї як про святість найбільшу. І багато людей, помираючи на чужині, просять покласти їм у домовину бодай грудочку рідної землі зі святої Батьківщини.

Рідний народ наш має свою землю. Цю землю ми зобов'язані любити всією душею й берегти її всіма силами. Бо ж рідна земля – це те найкраще й наймиліше, що тільки має окрема людина чи окремий народ. Щастя народу, його добре життя й розвиток – тільки на рідній землі. Вона ніколи не забувається, а туга за нею все збільшується, коли нас доля заносить далеко й надовго від неї. Рідна земля – це матінка рідна, що вміє потішити й приголубити нас.

От чому ми свою Україну звемо ненькою й любимо понад усе!

Ніколи не забуваймо свого рідного, українського. Де б ми не перебували – чи то вдома, чи на чужині, – мусимо скрізь свято зберігати все рідне, зобов'язані не цуратися нічого свого.

Найперше виховання – то в сім'ї. Ось тільки так, належно виховуючи дитину в родині й навчаючи її від малечку своєї віри, своїх звичаїв і своєї мови, можна виховати українську дитину, щоб вона стала правдивим сином чи донькою українського народу, щоб вона стала повновартісною людиною. А вже до того, що дитина одержить у родині, додадуть свого і школа, і церква. Але найперше виховання

завжди буде те, чого навчиться дитина в сім'ї своїй. Що одержить удома, то й понесе із собою на все життя.

Пам'ятаймо, що кожен, хто пристає до чужого, своїм там ніколи не стане і щасливим у чужому ніколи не буде.

Кожна українська родина має бути сповнена великої відповідальності за виховання своїх дітей. Має віддати всі свої сили на те, щоб зробити нашу молодь українцями!

Національна прикраса оселі має велике й основне значення у вихованні всієї родини, а особливо дітей, молоді взагалі. Це обов'язок усіх батьків, а найперше – кожної матері. Мусимо завжди дбати, щоб дім наш оздобою виглядав по-українському. Українські вишивки нехай прикрашають усе, як було в нас у рідному краї: наш одяг, постіль, подушки, столову білизну тощо. Вони овівають душу родини теплом і спокоєм. А спокій – то правдиве щастя. Розумна й свідома мати, яка пильнує за всім цим, скоро бачить наслідки такого національного утримання дому – родина її міцна, а діти свідомі свого. А це – найбільше щастя для кожного батька чи матері.

Обов'язок кожної матері – по-українськи проводити у своєму домі свята – Різдво, Великдень та інші. І нічого не забувати зі свого національного, щоб свято справді заговорило по-рідному теплом до всієї родини, а особливо до молоді (за І. Огієнком).

1. Найкращий заголовок для тексту –

- А** Українські традиції
- Б** Тепло батьківського дому
- В** Бути справжнім українцем
- Г** Любов до рідної землі

2. Стиль тексту

- А** художній
- Б** публіцистичний
- В** науковий
- Г** розмовний

3. За типом мовлення цей текст є

- А** описом
- Б** розповіддю
- В** роздумом

4. Засобом зв'язку п'ятого й шостого речень є

- А** вставне слово
- Б** займенник
- В** сполучник
- Г** лексичний повтор

- 5. Текст має стилістичне забарвлення**
А розмовності
Б інформативності
В піднесеності
Г пестливості
- 6. Дієслова в реченні «Рідна земля – це матінка рідна, що вміє потішити й приголубити нас» (абзац 2) є**
А контекстуальними синонімами
Б контекстуальними антонімами
В паронімами
Г індивідуально-авторськими неологізмами
- 7. З якою метою в тексті використано дієслова наказового способу?**
А щоб привернути увагу читачів
Б щоб наголосити на важливості висловлених думок
В щоб закликати читачів прислухатися до порад
Г щоб яскравіше передати думки
- 8. У тексті немає мікротеми**
А Виховання дитини починається із сім'ї
Б У чужому краї не знайти щастя
В Змалку діти повинні читати українські книжки
Г Варто дбати про національну прикрасу дому
- 9. Згідно з думкою автора, спокій є**
А щастям
Б гармонією
В радістю
Г нагородою
- 10. Синонімом до іменника оселя (абзац 8) є слово**
А хата
Б будинок
В двір
Г садиба
- 11. З огляду на зміст тексту, автор**
А закликає виховувати дітей у патріотичному дусі
Б розповідає про особливості патріотичного виховання
В описує особливості культури народу
Г розмірковує над роллю сім'ї в житті людини

12. Змістові тексту відповідають усі речення, окрім:

- А** Дім повинен бути прикрашений по-українськи.
- Б** Свята потрібно проводити по-українськи.
- В** Рідну землю люди зобов'язані любити й берегти.
- Г** Народні традиції необхідно передавати від покоління до покоління.

ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТІВ**ТЕКСТ 1**

- 1 – А
- 2 – Б
- 3 – Б
- 4 – В
- 5 – А
- 6 – Г
- 7 – Б
- 8 – В
- 9 – Б
- 10 – В
- 11 – Г
- 12 – Б

ТЕКСТ 2

- 1 – А
- 2 – Б
- 3 – В
- 4 – Г
- 5 – Г
- 6 – Б
- 7 – В
- 8 – В
- 9 – Б
- 10 – Г
- 11 – Б
- 12 – А

ТЕКСТ 3

- 1 – В
- 2 – Б
- 3 – Б
- 4 – А
- 5 – Г
- 6 – Б
- 7 – В
- 8 – А
- 9 – Б
- 10 – Г

- 11 – В
- 12 – В

ТЕКСТ 4

- 1 – Г
- 2 – А
- 3 – Б
- 4 – В
- 5 – Б
- 6 – А
- 7 – Б
- 8 – Б
- 9 – В
- 10 – Б
- 11 – Г
- 12 – А

ТЕКСТ 5

- 1 – В
- 2 – Б
- 3 – В
- 4 – Г
- 5 – В
- 6 – А
- 7 – В
- 8 – В
- 9 – А
- 10 – Г
- 11 – А
- 12 – Г

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / за заг. ред. О. Сербенської. Львів, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ, 1991.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990.
4. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 434 с.
5. Баранник Д. Х. Мова права як окремий функціональний стиль. *Мовознавство*. 2003. № 6. С. 8–17.
6. Бибик С. Диференційні ознаки розмовно-побутового стилю літературної мови. *Українська мова : [наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України]*. 2011. № 4. С. 22–31.
7. Бондаренко Н. Мовна надмірність і мовна недостатність в системі роботи зі стилістики і культури мовлення у старших класах. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 8. С. 13–16.
8. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови. Київ: АртЕк, 1999.
9. Ващенко В. С. Стилістика речення в українській мові. Дніпропетровськ, 1968.
10. Волкотруб Г. Й. Стилістика ділової мови : [навч. посіб.]. Київ: МАУП, 2002.
11. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови. Тернопіль, 2004.
12. Волощак М. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. Київ, 2000.
13. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ, 1985.
14. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Рідна мова, 2000.
15. Городенська К. Г. З практики активного слововживання: коментар фахівця. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 32. С. 38–40.
16. Грицина В. Особливості функціонування вставлених конструкцій в офіційно-діловому стилі. *Дивослово*. 2015. № 5. С. 35–37.
17. Грицина В. Прийменники в офіційно-діловому та науковому мовленні. *Дивослово*. 2014. № 6. С. 37–40.
18. Дорошенко С. І. Граматична стилістика української мови. Київ: Рад. школа, 1985.

19. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. Київ: Наук. думка, 1973.
20. Дудик П. С. Стилїстика української мови. Київ: Вища шк., 2005.
21. Ермоленко С. Лїнгвостилїстика: основні поняття, напрями і методи дослідження. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 112–125.
22. Ермоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : [монографія]. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
23. Ермоленко С. Я. Нариси з української словесності: Стилїстика та культура мови. Київ, 1999.
24. Ермоленко С. Я. Синтаксис і стилїстична семантика. Київ, 1982.
25. Ермоленко С. Я., Бирик С. П., Тодоров О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лїнгвістичних термінів. Київ, 2001.
26. Ермоленко С. Я. Фольклор і літературна мова. Київ, 1987.
27. Капелюшний А. О. Практична стилїстика української мови. Львів, 2007.
28. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилїстика): Фїгури і тропи. Мюнхен–Київ, 1995.
29. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ: Вища шк., 1970.
30. Коваль А. П. Практична стилїстика сучасної української мови. Київ: Вища шк., 1978.
31. Коваль А. П. Спочатку було Слово : Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либїдь, 2001.
32. Коломїєць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів. Київ, 1988.
33. Кононенко В. І. Українська народна фраземіка: трансформація образу. *Мовознавство*. 1993. № 5. С. 21–27.
34. Коць Т. А. Публіцистичний стиль як джерельна база дослідження історичної змінності мовної норми. *Мовознавство*. 2016. № 6. С. 66–72.
35. Кочан І. М., Токарська А. С. Культура рідної мови. Львів: Світ, 1996.
36. Кочерган М. П. Слово і контекст. Львів, 1980.
37. Кравець Л. В. Стилїстика української мови: Практикум : [навч. посїбн.] / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища шк., 2004. – 199 с.
38. Культура мови на щодень. Київ: Довїра, 2000.
39. Культура української мови. Довїдник. Київ: Либїдь, 1990.
40. Курило Олена. Уваги до сучасної української літературної мови : [пїдр. із стилїстики укр. мови]. Київ: Основи, 2004. 303 с.

41. Левицький В. В. Звуковий символізм: основні поняття, ідеї, результати. *Мовознавство*. 1993. №1.
42. Лисак Л. К. Дієприслівникові конструкції в епістолярному підстилі розмовно-побутового мовлення. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки* / [відп. ред. Г. В. Самойленко]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. Кн. 1. С. 125–130.
43. Лінгвостилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка : [зб. наук. пр.]. Київ: НАН України, Ін-т укр. мови, 2007. 528 с.
44. Марахова А. Ф. Мова сучасних ділових документів. Київ : Наук. думка, 1965.
45. Масенко Л. До проблеми вульгаризації мови: жаргон, вульгаризми, сленг в українській мові. *Дивослово*. 2003. № 6. С. 20–21.
46. Масенко Л. Суржик у системі розмовних форм побутування української мови. *Дивослово*. 2007. № 12. С. 26–31.
47. Мацько Л. І. Біблійні джерела стилістики. *Питання стилістики української мови* : [зб. наук. пр.]. Київ, 1997.
48. Мацько Л. І. З історичних джерел стилістики. *Стилiстика української мови*: [зб. наук. пр.]. Київ, 1990.
49. Мацько Л. І. Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: Академія, 2007. С. 24–32.
50. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилiстика української мови. Київ: Вища шк., 2003.
51. Мацько Л. І., Денискіна Г. О. Українська наукова мова: Теорія і практика: [навч. посіб.]. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 270 с.
52. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови. Київ : Наук. думка, 1977.
53. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: історія і сьогодення. Львів : Кальварія, 1999.
54. Непийвода Н. Сам собі редактор. Порадник з української мови. Київ, 1996.
55. Непийвода Ф. А. Стилiстика в аспекті сучасних лінгвістичних досліджень. *Соціально-педагогічне забезпечення гуманітарної освіти спеціаліста технічного профілю* : [мат. Всеукр. наук.-практ. конф.]. Черкаси : Відлуння, 1999. С. 86–90.
56. Паламарчук О. Українглiш (Ukraenglish) – суржик української та англійської мов. *Англійська мова та література*: [наук.-метод. журн.]. 2011. № 9. С. 28–29.

57. Пентиліук П. М. Культура мови і стилістика. Київ, 1994.
58. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради. Київ : Либідь, 1999.
59. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Київ, 1993. С. 5–6.
60. Практична стилістика та літературне редагування. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 2. С. 28–33.
61. Прокопова Л. Ще раз про основний параметр милозвучності української мови. *Українська мова*. 2010. № 2. С. 76–80.
62. Рик О. Система частин мови. Рід відмінюваних і невідмінюваних іменників, їх стилістичні особливості. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 5. С. 47–52.
63. Руда О. Перше в Україні монографічне дослідження суржика : між комою і крапкою. *Українська мова : [наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України]*. 2011. № 4. С. 124–131.
64. Свердан Т., Радик Л. «Суржикізація» сучасних видань для дітей. *Дивослово*. 2006. № 4. С. 37–40.
65. Селігей П. О. Науковий стиль української мови: ресурси оновлення. *Мовознавство*. 2006. № 2–3.
66. Селігей П. О. Розмовні елементи в науковому мовленні: випадковість чи закономірність? *Мовознавство*. 2016. № 1. С. 23–30.
67. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. №3.
68. Семенов О. М. Культура наукової української мови. Київ : Академія, 2010. 216 с.
69. Соколова С. О., Бирик С. П. Українська мова в сучасних засобах масової комунікації: проблеми культури мови, стилістики та соціолінгвістики. *Українська мова : [наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України]*. 2014. № 2. С. 133–145.
70. Соловей Наталя. Вчимося використовувати засоби словотвору в різних стилях мови. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 6. С. 44–51.
71. Старинець Г. Ступені порівняння якісних прикметників, їх творення: повні і короткі форми, стягнені і нестягнені форми повних прикметників, стилістична роль повних і коротких прикметників. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 1. С. 35–38.
72. Сучасна українська літературна мова. Стилістика / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка., 1973.
73. Сjuta Г. М. Лінгвокогнітивні механізми цитації в сучасному поетичному тексті. *Українська мова*. 2014. № 1. С. 9–22.
74. Тараненко О. О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 14–30.

75. Тележкіна О. О. Говоримо та пишемо українською правильно і красиво. Харків : Основа, 2012. 256 с.
76. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 т. Київ: Вища школа, 1984.
77. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ : Рад. шк., 1988.
78. Українська лінгвостилістика та культура мови на межі століть: полілог поколінь / С. Єрмоленко [та ін.]. *Українська мова*. 2016. № 4 (60). С. 24–40.
79. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк. Київ: Укр. енцикл., 2000. 750 с.
80. Фразеологічний словник української мови: у 2-х книгах. Київ, 1993.
81. Фразеологічний словник української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та інші. Київ : Наук. думка, 2003.
82. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ, 1984.
83. Чак Є. Чи правильно ми говоримо? Київ: Освіта, 1997.
84. Чемеркін С. Публіцистичний стиль української мови в Інтернеті: диференційні ознаки. *Освіта і управління*. 2010. Том 13, № 4. С. 73–80.
85. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики. Київ, 1962.
86. Чернишова І. Стилiстичне забарвлення граматичних форм. Поняття роду і числа іменника. Власні і загальні назви. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 5. С. 21–29.
87. *Читай і знай!* : Довідник-практикум з граматики та стилістики сучасної української мови / Н. Я. Дзюбишина-Мельник [та ін.]. 2-е вид. Київ: Києво-Могилянська Академія, 2008. 198 с.
88. Шеремета К. Ю. Стилiстичні функції сленгу в газетному тексті. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки* / [відп. ред. Г. В. Самойленко]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. Кн. 1. С. 110–112.
89. Шумарова Н. Соціолінгвістика і стилістика – фундаментальні дисципліни в журналістській освіті. *Пам'ять століть*. 2007. № 3. С. 79–84.
90. Юрченко О. С. Фразеологічні перифрази української літературної мови. Ч. I. Харків : Вища шк., 1983.

Навчальне видання

Алла Кайдаш

СТИЛІСТИЧНА НОРМА

Збірник вправ і завдань

Технічний редактор – І. П. Борис
Книга друкується з оригінал-макету замовника.

Підписано до друку 15.03.23 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times	Обл.-вид. арк. 4,4	Електр. вид-ня
Замовлення №	Ум. друк. арк. 6,74	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631) 7–19–72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.